БҮГҮ ЧУРТТАРНЫҢ ПРОЛЕТАРИЙЛЕРИ, КАТТЫЖЫҢАР!

1925 чылда үндезилеттинген

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИГ ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1958 АВГУСТ 5 ВТОРНИК № 154 (4124)

Өртээ 20 коп.

БӨГҮНГҮ СОЛУНДА:

Беломорканалды касканындан бээр 25 чыл болган (1 арын).

Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужурашканының дугайында дыңнадыг (1 арын).

Эштер Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао-Цзэ-дуннуң аразынга болган чугаалажыышкыннар дугайында дыңнадыгга ат салганы (1 арын).

Н. С. Хрущевтуң Пекинден үнүпкени (1 арын).

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ: СЭКП райкомнарының пленумнарының материалдарындан (2 арын).

Бии-Хем районнуң херааженнериниң хуралы (2 арын).

А. Козленко. — Төрээн чуртка хөй дүктү берээлицер (2—3 арыннар).

А. Бичижин. — Мал өстүреринің планын совхоз бүрүзү күүседир ужурлуг (3 арын).

И. Торжу. — Тудуг планын хуусаа бетинде күүседир дээш (3 арын).

Чер-черде харыызаа ажылынче кичээнгейни күштелдирер (3 арын).

А. Чылбак-оол. — Чоннуң негелдезин хандырар (3 арын).

С. Ширап. — Мал ажылында чамдык четпестерни чайладыр (3 арын).

Японияның Коммунистиг партиязының VII съездизиниң доозулганы (4 арын).

АКШ-тың Коммунистиг партиязының күүскомунуң медеглели (4 арын).

Колхозтуң партия организациязының агитколлективи

Бистиң областың әр, хераажен колхозчулары СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлери-биле сөрүк кирген күш-ажылчы болгаш политиктиг улуг көдүрүүшкүнде ажылдан турарлар. Колхоз тургузуун улам ыңай хөгжүдер, улустуң материалдыг чаагай байдалын бедидер дугайында партияның болгаш чазактың улуг сагыш салыышкынының харыы кылдыр олар бо чылын көдээ ажыл-агый культураларының бедик дүжүдүн өстүрүп алыр, ниитилештирген малдың баш санын болгаш ооң продуктулуун көвүдедир, бүдүрүлге болгаш культура амыдыралдың тудугларының планнарын өй-шаанда күүседир талазы-биле социалистиг хүлээлгелерни алганнар.

Ол хүлээлгелерни чедиишкиниг күүседири колхозтарның партия организациялары көдээнің ажыл-ишчилериниң ортузунга масса-политиктиг ажылды канчаар организастаанындан, ол ажылды дайынчы, дээштиг, тода болгаш колхоз бүдүрүлгезиниң кайы-бир участогунда практиктиг соруулгалар-биле хандыр холбаштырганындан улуг хамааржыр.

Сүт-Хөл районнуң «Ишкин» колхозунуң партия организациязының агитколлективи (удуртукчузу эш О. Хуна) 60 ажыг агитаторларны колхоз бүдүрүлгезиниң аңгы-аңгы адырларында быжыглаан. Олар чыл эгезинден бээр фермаларга, бригадаларга 27 лекцияларны, илеткелдерни ноччаан, 70 ажыг беседаларны чоруткан. Хана солунну, агитхуудустарны көргүзүг болгаш хүндүлел самбыразын доктаамал үндүрүп, мурнакчыларның дуржулгазын пропагандалап турар.

Агитас-массалыг ажыл артельдиң бүгү кежигүннериниң күш-ажылчы идепкейин, сагылга-чурумун бедидеринге улуг рольду ойнаан. Колхоз бо чылдың часкы тарылгазын өске колхозтарны мурнап, бедик шынарлыг дооскан. Ам шөлдерде чаагай тараалар үнүп, мал чеми белеткээр ажыл организастыг чоруп турар. Бо чылын бүгү колхозчулар шупту чылыг, чырык бажыңнарлыг болур. Электростанция болгаш радио белдири туттунган. Колхозта клуб болгаш 200 уруглар турар ясли бар. Мал ажылында хөй күш үнер ажылдарны колхоз рэйонда бир-ле дугаар механизастан эгелээн. Инектериң сүткүр продуктулуун бедиткени болгаш өскүнеге бо чылдың бирги чартыында сүт белеткээриниң планын күүседкени дээш СЭКП райкомунуң болгаш райкүүскомнуң шилчиир Кызыл тугун алган.

Ол ышкаш Чөөн-Хемчик районнуң Ленин аттыг колхозунуң партия организациязының (секретары эш Хаян-оол) агитколлективи бүгү колхозчуларның ортузунга масса-политиктиг ажылды хүн бүрү чорудуп турар. Ында 40 ажыг агитаторлар, оларның аразында башкылар, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемнилери болгаш көдээ интеллигенцияның өске-даа төлээлери бар. Олар бо хүннерде СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлериниң дугайында беседаларны чорудуп, көдээ ажыл-агый продуктуларының бүдүрүлгезин улам ыңай өстүрериниң, чурттуң экономиказын көдүреринің болгаш ажылчы чоннуң материалдыг байдалын улам ыңай бедидериниң улуг ужуррузазын колхозчуларга чугаалап берип, социалистиг чарыштың организаторлары болуп турарлар.

Ындыг болза-даа чамдык агитколлективтер масса-политиктиг ажылды ам-даа дыка куду деңнелде чорудуп турар. СЭКП Өвүр райкому колхозтарда агитколлективтерниң ажылынга удуртулганы чайгы үеде дыка кошкаткан. Ылаңгыя «Торгалыг», «Кызыл тук» колхозтарда партия организациялары агитаторларның сургалдалыг чөвүлел хуралдарын чыылдырбайн, олар партия организациязының даалгазын канчаар күүседип турарын негевейн турарлар. Ол колхозтарның сиген белеткеп турар бригадаларында кандыг-даа масса-политиктиг ажыл чоруттунмайн турар. Ынчангаш ында мал чеминиң белеткелдери дыка ооҗум темпилиг чоруп турары таварылга эвес.

Шак ындыг фактылар өске-даа колхозтарның партия организацияларында бар болуп турар деп чүвени айтыр херек.

Колхозтуң партия организациязының агитколлективиниң соруулгазы болза СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин калбак пропагандалаары, көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелдериниң чурумун ажыл-ишчи бүрүзүнүң медерелинге чедирери, чурттуң бүгү экономиказының улам ыңай күчүлүг көдүрүлүшкүнүн хандырары, коммунизм тургузуушкунунга улуг салыышкынны киирери болур.

Бедик дүжүттү ажаап алыры, ниитиниң малының баш санын өстүрери, ооң продуктулуг чоруун бедидери колхоз, совхоз болгаш район бүрүзү көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң күрүне планын болгаш боттарының социалистиг хүлээлгелерин долдур болгаш ажыр күүседири агитколлектив болгаш агитатор бүрүзүнүң кичээнгейиниң төвүнге турар ужуррлуг.

Ам бо хүннерде областың колхозтарында болгаш совхозтарында ажыл-агыйның чугула кампаниязы—мал чеминиң белеткелдери кидин түлүк чоруп, ховуларда чаагай тараалар быжып турар. Дүжүт ажаап алыышкыны дораан эгелээр.

Мал чеми белеткээриниң планнарын күүседири, дүжүттү чидириг чокка ажаап алыры дээш колхозчуларның социалистиг чарыжын калбартыр талазы-биле агитколлективтер улуг ажылды кылыр. Социалистиг хүлээлгелерни күүседкениниң түннелдерин үргүлчү кылыры, ол түннелди фермада, одарларда, трактор болгаш хову бригадаларында бүдүрүлге хуралдарынга чугаалажып көөрү, чарыштың түннелдерин агитаторларның беседаларынга, агитхуудустарга, көргүзүг самбыраларынга, сатириктиг, «крокодильдерге» четпестерни илеретпишаан, калбак көргүзери—агитколлективтиң болгаш агитаторларның ажылынга кол черни ээлээн турар ужуррлуг.

Колхоз, суур бүрүзүнде көдээ интеллигенцияның улуг отряды ажылдан турар. Колхозтуң партия организациязы ол улуг күшке даянып, агитас-массалыг ажылга идепкейлиг киржиринче көдээ интеллигенцияны хандырары чугула. Көдээнің ажыл-ишчилериниң ортузунга масса-политиктиг ажылдың деннелин бедидери—бо чылын областың колхозтарының мурнунда турар улуг соруулгаларны чедиишкиниг күүседириниң ең чугула чүүлү болур.

Беломорканалды касканындан бээр 25 чыл болган

Августуң 2-де Беломор-Балтий каналын ажыткан хүнүнден бээр 25 чыл болган. Ол болза делегейде ең-не улуг суг транспортунуң каттыштырылга каналы болуп турар. Ооң узуну 227 километр. Беломорканал—хем болгаш далайның судноларын чоруур оруун Балтикадан Ак далайга чедир 4 муң километрге кызырып турар болгаш Карелияның бойдус байлактарынга Ленинградче болгаш Маринниң суг системазын дамчыштыр Волга хемче үнер арганы берген. Беломорканалды таварты он-он муң миллион тонна тараавы, дустуг, нефтини болгаш өске-даа продукцияларны, а ол ышкаш улуг үнелиг дыка хөй карел ыыштарны сөөрткен.

Канал болза шаг-шаандан тура ээн чыткан крайның экономиктиг сайзыралынга улуг рольду ойнаан. Ол суг оруун дургаар дыка хөй улуг-улуг бүдүрүлге районнары тывылгылаан болгаш Сегежтиң целлюлоза-саазын комбинады, Пиндуштуң верфизи, Повенецтиң судно септелге заводу дээш оон-даа өске ындыг улуг бүдүрүлгелер бар апарган.

Амгы үеде ол ең чугула суг оруунуң чаартылгазын кылып турар. 19 шлюзтарга мооң мурнунда ыыш хаалгалар тургулаан болза, ам демир хаалгаларны тургускулаан. Механизмнериниң башкарылгазының суургаларын тудуп, электри станцияларын кылып турар. Мооң мурнунда шлюзтарның хаалгаларын база суг эрттирер черлерни хол-биле ажыдып, хаап турган лебедчиктерниң орнунга автомат күжү-биле башкартынар электри шимчедикчилери тургустунуп турар. 250 хире шак ындыг хереклелдерни плотиналарда болгаш шлюзтарда тургузупкан.

Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дуннуң ужурашканының дугайында ДЫҢНАДЫГ

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев болгаш Кыдатты Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дун 1958 чылдың июль 31-ден эгелээш август 3-ке чедир Пекинге ужурашкан.

Ужуражылыкынга киришкеннер болза:

совет таладан—ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновский, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар В. В. Кузнецов, СЭКП ТК-ның кежигүнү Б. Н. Пономарев.

кыдат таладан—Күрүне Чөвүлелиниң премьери Чжоу Энь-лай, Күрүне Чөвүлелиниң премьериниң Оралакчызы болгаш Камгалал министри Маршал Пын Дэ-хуай, Күрүне Чөвүлелиниң премьериниң оралакчызы болгаш Даштыкы херектер министри Чэнь И, ККП ТК-ның секретариадының кежигүнү Ван Цзя-сян.

Талалар болза, делегейниң амгы байдалының кончуг чугула айтырыгларынга, Совет Социалистиг Республикаларның Эвилелиниң болгаш Кыдат Улус Республиканың аразында найыралдың, эвилелдиң болгаш кайы-кайызынга дузалажырының харылзааларын улам-на быжыглаарының айтырыгларының талазы-биле, а ол ышкаш улустар аразының айтырыгларын тайбың шиитпирлээр болгаш бүгү делегейде тайбыңны камгалаар дээш дем каттыштырган демиселдиң айтырыгларының талазы-биле үзел-бодалдарның долу чангыс эптиин чүректин ең-не ханызындан болгаш чылыг чаагай чоруктуң байдалында бүгү талалыг чугаалажып көрген болгаш айыткан.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун чымчадыр болгаш тайбыңны камгалаар дээш демиселге ССРЭ биле БУР социализм лагериниң өске-даа чурттары-биле, а ол ышкаш тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелер-биле болгаш улустар-биле кады кайгамчык улуг чедиишкеннерни чедип алганын ийи талалар бир ап-сеткилдиг санаап турлар. ССРЭ-ниң болгаш БУР-нуң тайбың политиказын бүгү чурттарның улустары хүн келген тудум улам-на өзүүшкүн-биле деткип болгаш ынакшыл-биле көрүп турар. Тайбың кожа-хелбээ турар дээш демисежип турар Индия, Индонезия, Каттышкан Араб Республика болгаш Азияның, Африканың, Американың база Европаның өске-даа күрүнелери болгаш улустары тайбыңны быжыглаарынга хүн келген тудум улам улуг рольду ойнап турар.

Бистиң ийи чурттарывыстың улустарының болгаш бүгү улустарның амыдыралчы эрге ажыктарынга таарышкан ол тодаргай болгаш чайгылыш чок шынчы политикага удурланыштыр АКШ-тың монополистиг бөлүктери баштаан империалистиг агрессчи бөлүктер тайбың кожа-хелбээ турарынга болгаш кады ажылдажылгага удурланыышкынын үргүлчүлеп, улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун кошкадырындан бар-ла шаа-биле ойталап, улуг күрүнелериниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын чыылдырарынга шаптыктап база тайбынга болгаш улустарның айыыл чок чоруунга кыжанмышаан, чаа дайынның белеткелин күштелдирип турар. Ол империалистиг күштер тайбыңның, демократияның, национал хамаарышпас чоруктуң болгаш социализмниң дайзынары болуп, агрессчи шериг-политиктиг блоктарны тургузуп, өске чурттарының иштики херектерин улам улуг болгаш каржы холгаарлавышаан, боттарының шериг баазаларының четкизи-биле чер бөмбүрзээн күржап турар.

Сөөлгү үеде АКШ-тың болгаш Англияның Ливанга база Иорданияга удур чоруткан чепсектиг агрессиязы, а ол ышкаш Ирак Республикага болгаш Каттышкан Араб Республикага шериг күжү-биле оларның кыжаныышкыны Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районунда дүшкүүрлүг чоруктуг дыка күштелдирген болгаш бүгү чурттарның улустарының бүгү-ниити удурланыышкынын болгаш буруу шавыышкынын хайныктырбышаан, дайынның айылын улам-на шыңгыырадып турар.

АКШ-тың болгаш Англияның Чоокку база Ортаакы Чөөн чүктүң районунда агрессчи дерзии үүлгедиглерин ССРЭ биле БУР кадыгыңгыы буруу шаап, Ортаакы болгаш Чоокку Чөөн чүкте байдалды чугаалажыры-биле улуг күрүнелериниң чазактар баштыңнарының чөвүлел хуралын соңгаарладыышкын чок чыылдырарын негеп, а ол ышкаш АКШ-тың шериглерин Ливандан болгаш Англияның шериглерин Иорданиядан доп-дораан үндүрерин шиитпирлиг негеп турар.

Каттышкан Араб Республиканың, Ирак Республиканың болгаш өске-даа араб чурттарның улустарының чөптүг демиселин, ол ышкаш Азияның, Африканың болгаш Латин Американың улустарының национал-хосталгалыг шимчээшкинин ССРЭ биле БУР шиитпирлиг деткип турар.

Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң районунда база делегейниң өске-даа районнарында болуушкуннар болза, национал-хосталгалыг шимчээшкин алдыртпайн бурунгаарлаарын, колониализмниң үези дедир ээлбес кылдыр эрте бергенин база төөгүлүг хөгжүлдениң чорудулгазына чөрүшкек колониалдыг тергииделди хевээр артырар болгаш дедир ээлдирер дээр кандыг-даа орлалдажыышкыннар тайбыңның хереенге хора чедирип турарын болгаш ол орлалдажыышкыннар буурап дүжүүшкүнге таваржырын бадыткап турар.

Делегейниң амгы байдалынга холбаштыр Азияда болгаш Европада ийи талаларның мурнунда туруп кээп турар ең чугула чамдык айтырыгларның талазы-биле санал-оналдарны бүгү талалыг солушканының түүнелинде, агрессияга удур демиселге болгаш тайбыңны камгалаарынга алдынган турар ужуррлуг хемчеглерге хамаарыштыр долу дугуржуушкун чедип алдынган.

Улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чымчадыр болгаш чаа дайынның човулан-хилинчектерин болдурбас дээш Совет Эвилели биле Кыдат Улус Республика бүгү-ле болдунгу дег чүүлдерни кылырлар. Бүгү чурттарның улустарының боттарының социал-политиктиг системазын шилип алыр эргезин хүндүлеп көөр ужуррлуг; аңгы-аңгы ниитилел системаларлыг күрүнелер делегейге калбак хүлээп көрүүшкүннү алган сураглыг беш принциптерге дүүштүр тайбың кожа-хелбээ турар ужуррлуг; делегейдиң бүгү-ле маргылдаалыг айтырыгларын чугаалажыышкыннарның аргазы-биле тайбың арга-хемчеглер-биле шиитпирлээр ужуррлуг; аңгы-аңгы чурттарның аразынга кайы-кайызынга ажыктыг болур чоруккa болгаш тайбың чарышка үндезилээш улустар аразынга кайы-кайызын билчир чоруккa идиг бээр база улустар аразының дүшкүүрлүг чоруктарын чавырылдырарының болгаш тайбыңны камгалаарының сорулгаларынга бүрүн таарышкан экономиктиг болгаш культурлуг харылзааларны хөгжүдерин деткиир ужуррлуг дээрзиниң дугайын ийи талалар база дагын медеглеп турар.

Тайбыңны камгалаарда болгаш быжыглаарда амгы үеде бирги ээлчегниң сорулгазы болза, чепсегленишкиннерни кызырар, атомнуг болгаш водородтуг чепсекти шенээрин соксадыр база оларны хоругдаар дугайында, бүгү-ле шериг бөлүглежишкиннерин болгаш өскелерниң девискээринде туругустунган шериг баазаларын дүжүрер дугайында, тайбыңның болгаш коллективтиг айыыл чок чоруктуң керээзин чарар дугайында күрүнелер аразынга дугуржулганы чедип алыры болур.

Ынчалзажок дайындан чайлап болур бе дээрзиниң дугайында айтырыг тайбынга ынакшылдыг улустарның чүгле чаагай күзелдериндеи болгаш оларның чангыс талалыг күжениишкиннериндеи хамаарышпас. Барыын талакы күрүнелериниң агрессчи бөлүктери тайбыңны камгалаарынга кандыг-бир ёзулуг хемчеглерни алырындан мырыңай амгы үеге чедир ойталап келген болгаш харын улустар аразының дүшкүүрлүг чоруун мелегей ёзу-биле күштелдирип, кижи төрелгетенни дайын халаптарының эринде тургузун турар. Ынчаарга бир эвес дайынзырак империалистиг идегеттер улустарга дайынны дөгеп дитигиптер болза, чангыс аай кылдыр сырый каттышкан тайбынга болгаш хосталгага ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелер база улустар империалистиг агрессорларны кажан-даа турбас кылдыр узуткан кааптар болгаш бүгү делегейге мөңге тайбыңны тургузун бадыткаар деп чүвени олар билип алыр ужуррлуг.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Кыдаттың Коммунистиг партиязының аразында, Совет Чазактың болгаш Кыдат Улус Республиканың чазаанның аразында, бистиң чурттарывыстың улустарының аразында найыралдың, бүгү талалыг кады ажылдажылганың болгаш кайы-айызынга дузалажырының акы-дуңма харылзаалары чедиишкиниг хөгжүп болгаш улам-на быжыгып турарын ийи талалар чаагай сеткил ханыышкын-биле демдеглеп турлар. Ийи чурттарның экономиказы чүткүүлүг хөгжүп, оларның күчү-шыдалы хүн келген тудум күштеанып турар. Долу деп эргеге болгаш эш-хуузу-биле кайы-кайызынга дузалажырынга үндезилээш, ийи чурттарның тургузуп турары чаңгыс ээн болгаш кады ажылдажылга кайгамчык улуг амыдыралчы күштүг. Ол чаңгыс ээн болгаш кады ажылдажылга социализмниң болгаш коммунизмниң оруу-бкле ийи чурттарның чүгле дүрген бурунгаарлаарынга эвес, харын ниитизи-биле социалистиг лагерьниң бүчү-шыдалын быжыглаарынга база чаагай идигни берип турар.

Ийи талалар болза, бистиң чурттарывыстың аразында бүгү талалыг кады ажылдажылганы бүгү хемчеглер-биле улам ыңай хөгжүдер чорукту хандырарын, социалистиг лагерьниң чаңгыс эвин, тайбынга ынакшылдыг бүгү-ле күрүнелер-биле болгаш улустар-биле сырый каттыжыышкынны улам-на быжыглаарын шиитпирлээн болгаш көрдүнген бүгү айтырыгларның талазы-биле чөпшээрешкен санал-оналын бир ап-сеткилдиг илергейлээн.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының болгаш Кыдаттың Коммунистиг партиязының мурнунда туруп турар сорулгаларны үнелеп көөрде, ийи талалар бүрүн чаңгыс аай болган. Марксисчи-ленинчи ийи партияларның чайгылыш чок чаңгыс эви бистиң ниити херээбистиң тиилелгезиниң кезээде идегелдиг магадылалы болур.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязы биле Кыдаттың Коммунистиг партиязы ол ыдыктыг чаңгыс эпти соксаал чок камнап кадагалаар, марксизм-ленинизмниң арыг-силиг чоруу дээш демисежир, коммунистиг болгаш ажылчын партиялларның Москва деклaрациязының принциптерин камгалаар база коммунистиг шимчээшкинде кол айыылга—ревизионизмге удур эптеш чок демиселди чорудар. Ол ревизионизм Югославияның коммунистер эвилелиниң программазындан тодаргай илергейлеттинген.

Тайбыңның болгаш социализмниң хүн келген тудум өзүп турар күштери бурунгаар шимчээшкиниң оруунда бүгү-ле моондактарны чугаажок ажып эртер болгаш улуг тиилелгени чедип алыр дээрзинге долу бүзүрелин ийи талалар илергейлеп турлар.

Совет Эвилелиниң Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Бирги Секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы
Н. ХРУЩЕВ.

Кыдаттың Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы МАО ЦЗЭ-ДУН.

1958 чылдың август 3.

Эштер Н. С. Хрущевтуң болгаш Мао Цзэ-дуннуң аразынга болган чугаалажыышкыннар дугайында дыңнадыгга ат салганы

ПЕКИН. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы Н. С. Хрущев биле ККП ТК-ның Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы Мао Цзэ-дун июль 31-ден эгелээш август 3-ке чедир боттарының аразынга болган чугаалажыышкыннар дугайында дыңнадыгга август 3-те дүш үезинде Пекинге ат салганнар.

Дыңнадыгга ат салдынганының соонда эштер Н. С. Хрущев биле Мао Цзэ-дун холдарын дынзыг тудушканнар.

Ат салыышкынынга олурушканнар болза: совет таладан—Н. С. Хрущевту үдеп чоруур ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновский, ССРЭ-ниң Даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар В. В. Кузнецов, СЭКП ТК-ның кежигүнү Б. Н. Пономарев, а ол ышкаш ССРЭ-ниң Кыдатта херектеринге түр бүзүреттирген С. Ф. Антонов, кыдат таладан—ККП ТК-ның Даргазының оралакчылары Лю Шао-ци, Чжоу Энь-лай, Чжу Дэ, Чэнь Юнь, Линь Бяо, ККП ТК-ның чиңгине секретары Дэн Сяо-пин, ККП ТК-ның Политбюрозунуң кежигүннери Ван Цзя-сян, Хуан Кэ-чэн, ККП ТК-ның секретариадының кежигүннеринге кандидаттар Ян Шан-кунь, Ху Цяо-му.

Эш Н. С. Хрущев болгаш ону үдээн кижилер июль 31-де «ТУ-104» деп самолет-биле Пекинге чеде берген.

Аэродромдан оларны ККП Төп Комитединиң Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы эш Мао Цзэ-дун, а ол ышкаш эштер Лю Шао-ци, Чжоу Энь-лай, Чжу Дэ, Чэнь Юнь, Линь Бяо, Дэн Сяо-пин, Пын Дэ-хуай, Пын Чжэнь, Чэнь И, Ван Цзя-сян, Хуан Кэ-чэн, Ян Шан-кунь, Ху Цяо-му уктуп алганнар. Аалчыларны ССРЭ-ниң Кыдатта херектеринге түр бүзүреттирген С. Ф. Антонов база уткаан.

Эш Н. С. Хрущевтуң Пекинден үнүпкени

ПЕКИН. (СЭТА). СЭКП ТК-ның Бирги секретары, ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң Даргазы эш Н. С. Хрущев кыдат найыслалга бодунуң үш хонук чоруушкунун август 3-те дооскан болгаш ол черниң шагы-биле 14 шак 35 минута турда Москваже үнүпкен. Ону үдеп чоруур ССРЭ-ниң Камгалал министри Совет Эвилелиниң Маршалы Р. Я. Малиновский, Даштыкы херектер министриниң хүлээлгезин күүседип турар В. В. Кузнецов, СЭКП ТК-ның кежигүнү Б. Н. Пономарев ооц-билс кады үнүпкен.

Эш Н. С. Хрущевту аэродромдан ККП ТК-ның Даргазы, Кыдат Улус Республиканың Даргазы эш Мао Цзэ-дун, эштер Лю Шао-ци, Чжоу Энь-лай, Чжу Дэ, Чэнь Юнь, Линь Бяо, Дэн Сяо-пин, Пын Дэ-хуай, Пын Чжэнь, Чэнь И, Ван Цзя-сян, Хуан Кэ-чэн, Ян Шан-кунь, Ху Цяо-му үдээннер. ССРЭ-ниң Кыдатта херектеринге түр бүзүреттирген С. Ф. Антонов база үдээн.

Август 3-түң кежээзинде эш Н. С. Хрущев болгаш ону үдээн кижилер Москвада чедип келген.

Баштайгы 35 сараттар

Чөөн-Хемчик районнуң «Хорум-Даг» колхозунуң сиген шөлдеринде бо үеде 82 кижилер ажылдап, сиген белеткелин дүжүт ажаап алыышкынының массалыг эгелээшкининиң бетинде доозар дээш ажылдың темпизин дүргедедип турарлар.

Звеноларның аразында комсомолчу эш Дашкага удурткан комсомолчу-аныяктарның звенозу эки ажылдап турар. Колхозта интеллигент кадрлар, фермалар эргелекчилери, контора ажылдакчылары, колхоз баштаар черниң болгаш көдээ Советтиң ажылдакчылары чамдык хүннерде сиген белеткелинге шефтеп турарлар.

Кестинген сигеннерден баштайгы 35 сараттар тургустунган.

Аттың сиген кестирер машиназы-биле хүнде 4 ганы кестирер тургаш, Дары-Базыр, Дойлу-Хаа олар 5—6 га чедирип турарлар. Хол кадыры-биле сиген кезидезинде, сараат салырында мурнакчылар хөй.

Колхозта клуб эргелекчизи эш Дыыкы солуннарны, журналдарны сигенчилерге чедирип, агитхуудусту үндүрерин организастап турар. Партия эге организациязының агитаторлары Делег-оол, Сотпа, Төгүс олар сиген белеткелинде ажылдап турарларга беседаларны, солун номчулгаларын чорудуп турарлар.

Ажылдың темпизин дүргедедир

ХАНДАГАЙТЫ. (Телефон-биле). Сиген белеткээр ажыл мал өстүреринің планын чедиишкиниг күүседириниг болгаш ооң продуктулуун бедидеринге холбашкан чугула кампания болур. Өвүр районда «Коммунизмче орук» колхоз бо чылын 3770 тонна сиген, 1200 тонна силос белеткээр планныг. Ону чогуур өйүнде долдур, харын ажыр күүседириниг колхозта күш четчир, сигенниң үнүжү мурнуку кайы-даа чылдардан база эки болган.

Ниитиниң малына чем белеткээриниң ажылын ол колхоз июль 10-да эгелээн турган, а август 1-ге чедир сиген планының чүгле 12 хуузун азы 489 тоннаны белеткээн. Чээрби хүнде ажылдаанының ол түннелинден алгаш көөрге, планны күүседириниг ам-даа үш айлар негеттинер апаар. Салган силозун планга хамаарыштыр көөрге база чер албаан, чүгле 421 тонна.

Колхозтуң сиген шөлдеринде 7 ат машиналары, хол кадыырлыг 71 кижи бар, бөлүп сараатаар ажылда 3 ат дырбаштары, хол дырбаштарлыг 42 кижи бар. Чүгле ол эвес, колхоз баштаар черинде медээ ёзугаар алырга фермаларның коллективтери, ыракы одарларда малчыннар база сиген ажылынче хаара туттунган болуп турар.

«Коммунизмче орук» колхозта мал чеми белеткээр ажылдың ындыг кошкак болуп үргүлчүлевишаан турарының чылдагааны чүдел? Хамыктың мурнунда партийжи-организастыг болгаш политиктиг-кижизидилге ажылы четпес тургустунганында. Колхоз баштаар черниң тургусканы ажылдың графиги чүгле саазын кырында арткан, сиген белеткээриниң хүн бүрүде онаалдазын бригадага, звенога, харын малчын бүрүзүнге чедир берген турар ужуррлуг. Оода ындыг бөдүүн айтырыглар безин шын тургустунмаан.

„Эйлиг-Хем“ колхозта

Улуг-Хем районнуң «Эйлиг-Хем» колхозу бо чылын ниитиниң малына 850 тонна сиген, 1260 тонна силос белеткээр. Колхозтуң сиген шөлдеринде сиген кезер 8 машина, 6 ат дырбаажы, «ДТ-14» деп бир трактор, 60 ажыг аттар, 104 кижи ажылдан турар.

Мал чемнери белеткээр бригада 269 тонна сигенни бөлүп сараттаан, 137 тонна силосту салган. Сиген белеткелинде машинистериниг, сиген бөлүкчүлериниг болгаш хол кадыырлары-биле сиген кезип турарларның аразында бүдүрер ажыл нормазын хүн бүрү ажыр күүседип турар мурнакчылар хөй.

ПАРТИЙЖИ АМЫДЫРАЛ

СЭКП райкомнарының пленумнарының материалдарындан

СОЦИАЛИСТИГ ЧАРЫШКА ЭРЕНГЕЙЛЭЭШКИН ТУРБАС УЖУРЛУГ

Социалистиг чарышка алган хүлээлгелерин районнуң колхозтары канчаар күүседип турарының дугайын СЭКП-ниң Тес-Хем райкомунуң пленуму чугаалажып көрген. Ол талазы-биле илеткелди партия райкомунуң секретары эш Сычев кылган.

— Районнуң колхозтары малдың баш санын өстүрериниң планнарын бүтү чүүннер айы-биле күүсеткен. Боттарының социалистиг хүлээлгелерин өки күүседип турар малчыннарның саны өскен. Ылаңгыя «Ак-Эрик», Ленин аттыг колхозтарда Даваа, Сады, Биче-оол, Саная, Дажымба, Кызыл-оол олар боттарынга быжыглаан малдың чаш төлүн бүрүнү-биле менди камгалап ап, хой санындан 2,5 килограмм дүктү кыргып алганнар. «Ак-Эрик» колхозтуң өткир-сүткүр угланышкынныг үт-бараан фермазы чартык чылда инек бүрүзүнден 500 ажыг литр сүттү саган. Ол фермада саанчылар Ямаа-Саар, Лайдып, Шактар оларның кайызы-даа инек санындан-на 700 литр сүттү саганнар—деп, илеткелчи демдеглээн.

Ынчалза-даа мал ажылында улуг четпестер барын пленум айыткан. Бо талазы-биле алдынган социалистиг хүлээлгелер багай күүсеттинип турарын, чарышка удуртулга дыка өренгей болуп келгенин пленумнуң киржикчилери шүгүмчүлээн.

Эрткен чылын мал чемнериниң белеткели багай организастаттынганы-биле Ленин аттыг, «Чодураа» колхозтар кышкы үеде хөй малдардан когараннар. Ол колхозтарның удуртукчулары оон чогуур түүнел үндүрбейн, бо чылын мал чемнериниң белеткелдерин база-ла өки эвес организастап турарлар. Июльдуң 1-ге чедир Ленин аттыг колхоз инек санындан чүгле 300 ажыг литр үт сагган. Ол колхозтуң эрткен чылын салып алган кукуруза силозу шуут ажыглаттынмаан. Колхоз дарзазы эш Ч. Биче-оол бо бөдүүн болгаш билдингир чижектен бот-шүгүмчүлелчи миннишкин кылырын-даа бодавайн турар. Шак мындыг өренгей ажылдаар чоруккa моон соңгаар канчап-даа эптежип болбазын СЭКП райкомунуң бюрозундан, райкүүскомдан пленум негээн.

Колхозтар хойдан дүк кыргылдазының планын күүсетпээн. Часкы кыргылда организас чок эрткен. Колхозтар тудугларының темпизи дыка оожум. 100 чурттарга бажыңнарының чүгле 18-зи туттунган. Мал кажааларының тудугларынче «Ак-Эриктен» өске колхозтар эгелеп безин кирбээннер.

Ленин аттыг, «Чодураа» колхозтарда (парторганизациялар секретарылары Сыгыртаа, Самдан) партийжи-политиктиг ажыл дыка четпес тургустунганын пленум илеткен.

К. САЛЫЫ.

ХҮЛЭЭЛГЕЛЕРНИ ЫЯАВЫЛА КҮҮСЕДИР

СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң түүнелдери болгаш районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайын СЭКП Барыын-Хемчик райкомунуң пленуму чугаалашкан.

ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлеринге сорук кирген колхозчу ажыл-ишчилер социалистиг чарышка бедиткен хүлээлгелерни алгылаан. «Ленин оруу» колхоз күрүнеге пландан ажыр 30 тонна, «Большевик» колхоз—15, «Кызыл тараачын»—25 тонна тараазы садарын хүлээнгеннер. Көдээ ажыл-агый продуктуларының белеткелдериниң чаа доктааттынган чуруму колхозчуларның материалдыг сонуургалын болгаш инициативазын шак ынчаар бедиткен.

Ынчалза-даа районнуң көдээ ажыл-агыйынга удуртулгада улуг четпестер барын партия райкомунуң пленуму илереткен. Чылдың баштайгы чартыында районнуң 3000 чыгыы баш малы өлүп хораан. «Комсомол 30 чылы», «Ленин оруу», «Совет Тываның 5 чылы» колхозтарның хаваннары дыка хорамчалыг болган.

Күрүнеге эът, үт, дүк садары оожум темпилиг чоруп келген. Район эът садарының планын чүгле 20 ажыг хуу, сүттүүн—50-не ажыг хуу күүсеткен. Мал чемнериниң белеткели эрткен чылдагызындан хожудаашкынныг болган.

Колхозчулар ортузунда партийжи-политиктиг ажылдың четпестерин узуткаарының айтырыгларынче пленумнуң киржикчилери кичээнгей салган. СЭКП райкомунуң пропаганда болгаш агитация кылдызы ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалын чоннуң ортузунга пропагандаларын өренгей удуртуп турарын пленум айыткан. Ылаңгыя «Ленин оруу», «Совет Тываның 5 чылы», «Кызыл тараачын» колхозтарның партия организациялары масса-политиктиг ажылды эң-не четпес тургусканнар. СЭКП райкомунуң чанында илеткелчилер белүүнүң кежигүннериниң хөй кезии чоннуң ортузунга лекциялар номчувайн турар. Ол бүгү четпестерни узуткаарынче болгаш СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин амыдыралга боттандырарынче угланган шиитпирни райкомнуң пленуму хүлээп алган.

С. АРАПТАН.

ЧОННУҢ ЧААГАЙ ЧОРУУНГА

Көдээ ажыл-агыйының продуктуларын белеткээриниң чаа чуруму бүгү совет улустуң амыдыралчы эрге-ажыктарын камгалап турар. Ынчангаш СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң шиитпирлерин партияның Эрзин райкомунуң үшкү пленуму 'изиг деткиишкин-биле хүлээп 'алган. Өртектериниң чаа чуруму улус ажыл-агыйын иитизи-биле хөгжүдеринге, чуртка көдээ ажыл-агыйының эдбек продуктуларын белеткээринге, колхоз тургузуун улам сайзырадырынга болгаш чоннуң чаагай чоруун бедиринге төөкүлүг ужур-дузалыг болур хемчег-дир деп райкомнуң кежигүннери болгаш актив ол пленумга улуг өөрүшкү-биле чугаалап турганнар.

— Мурнуку эрги чурум ёзугаар күрүнеге ыяавыла дужааган бир центнер эъттен ортумаа-биле 150 рубльди, а күрүнеге садар өртек-биле 380 рубльди ап турган болзувусса, ам 619 рубльге садар апарган-дыр бис. «Чаа орук» колхозту чижекке ап көрөлиңер. Ол, 1957 чылда күрүнеге эът, дүк, үт дужаагайындан болгаш сатканындан 819543 рубль орулгалыг болган, ынчаарга бо чылын күрүнеге сатган мал продуктуларындан 3,6 миллион ажыг рубль орулгалыг болур. Колхозтуң экономиказын быжыглаарынга ол канчаар-даа аажок идиг болур-дур—деп, илеткелчи онзалап чугаалаан.

Көдээ ажыл-агый продуктуларын күрүнеге садарының планнарын ыракта ажыр күүседириниң, районнуң мал ажылын улам ыңай хөгжүдериниң тодаргай хемчеглерин айыткан шиитпирни райкомнуң пленуму хүлээп алган.

С. КОМБУ.

ӨВҮРНҮҢ ПАРТИЯ АКТИВИНИҢ ХУРАЛЫ

Ол хуралга СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң түүнелдериниң база районнуң партия организациязының сорулгаларының дугайында илеткелди СЭКП райкомунуң секретары эш Решетников кылган.

Районнуң колхозтары көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээрин чаа өртектер ёзугаар чоруп эгелей берген. «Коммунизмче орук» колхоз күрүнеге дүк дужаарының планын 107,8 хуу күүсеткен. Ол болгаш «Торгалыг» колхозтар бо чылын инек бүрүзүнден 1250 литр сүттү саар планныг, ынчаарга ам 900 чыгыы литр сүттү саап алган.

«Торгалыг» колхозтуң мурнакчы хойжулары—Комбуй-оол 5 килограмм, Дагба 4 килограмм дүктү хой бүрүзүнден кыргып ап турар апарганнар.

Мал ажылының продуктулуун бедидери дээрге, малга четчир чемнерни белеткээри болур. Ынчангаш бо айтырыгны актив хуралының киржикчилериниң кичээнгейинге тургускан. Районда сиген белеткели, силос салыышкыны оожум чоруп турар деп санаваш, бо кампанияже кол күштү угландырарын актив хуралы шиитпирлээн.

О. ДАРЫМА.

Тожу районнуң «Совет Тыва» колхозунуң саанчызы эш Хуваска Кол болунга быжыглаан 13 инектериниң хүнде 91 литр сүттү саап ап турар.

Чурукта: саанчы Хуваска Кол.

Фото В. Лутковтуу.

Өвүр районнуң „Торгалыг“ колхозта

Өвүр районнуң «Торгалыг» көдээ ажыл-агый артели области улуг колхозтарның бирээзи. Чоокта чаа ол колхозка «Совет Тываның беш чылы» колхоз каттышкан. Амгы үеде «Торгалыг» колхозтуң партия организациязының үчүдүнде 50 ажыг коммунистер бар. Парторганизацияның ажылын хостаткан секретарь эш С. Седен удуртуп турар. Колхозтуң баштаар чериниң даргазы үжен муңчу эш Мирчин.

Колхоз бүдүрүлгезинге өки удуртулганың түүнелинде, бо чылын ында ажыл-агыйжы чедишкиннер улуг болуп турар. Бүгү колхозчулар чурталга бажыңнары-биле хандыртынган. Бүдүрүлгениң болгаш культура амыдыралдың чаа-чаа тудуглары чоруттунган. Колхозтуң орулгазы эрткен чылын бир миллион ажыг рубль болган. Колхозчулар күш хүнүнге 6 рубль 50 копеекти алган.

Амгы үеде улгаттыр каттышкан артельдиң организас тургузуу уламна быжыккан болгаш ооң ажылагыйын мал ажылы колдап турар. Бо чылын орулганың 85 хуузу мал ажылындан кирер. Ында 6 сүтбараан фермалары бар. Коммунист эш Самбыгага баштаткан ферма чартык чылда инек бүрүзүнден 600 чыгыы литр сүттү саган болгаш районнуң фермалар аразында чарыжының бирги черин эзелеп турар.

Хойнуң дүккүр продуктулуу бедээн. Коммунист эш Комбуй-оол үш харлыг аныяк иттериниң бирээзинден-не 4,8 килограмм дүктү кыргып алган. Колхоз күрүнеге садар дүктүн планын 102 хуу, а саржагныын—100 хуу, эъттинн—80 хуу күүсеткен.

Бо чылын тарыттынган тарааларның болгаш мал чеминге хереглээр сигеннериниң, кукурузаның, картофельдиң үнүжү өки. Оларның чайты ажаалгазы болгаш суттарылгазы чоруттунган.

Ол бүгү болгаш өске-даа чедишкиннериниң үндезини болза, колхозтуң баштаар чериниң, партия организациязының колхозчулар ортузунга организакчы база кижизидикчи ажылының өкижээнинде болуп турар.

Ам 23 агитаторлар доктаамал ажылдап турар. Уран-чүүл бөлүүмү бригадаларга болгаш фермаларга концерттерни көргүзүп турар.

Т. ДАМБАЖЫК.

Чаа склад тудуу

Чөөн-Хемчик районнуң колхозтары бо чылын 800 тонна ишкир хемчээлдиг тараа складтары тудар планныг тургаш, бо хуннерге чедир 300 тонна кирер складтарның тудуун доосхан болгаш 300 тонна кирер складтарны тудуп турар. Оон ыңай 180 тонна кирер ногаа шыгжаар складтарның тудуун чорудуп турар.

«Октябрь 40 чылы» болгаш «Хорум-Даг» колхозтарда тараа, ногаалар шыгжаар складтарның тудуглары июль ортанга чедир барык эгелевээн. Ол колхозтарның удуртукчулары чаа дүжүттүң тарааларын каяа шыгжаар деп бодап турары билдинмес.

Дүжүт ажаап алышкыны массалыг эгелээринге чедир планда көрдүнген чаа тудугларны, эрги складтарның септелгезин доозары-биле организастыг хемчеглер алыры негеттинин турар.

М. ОЧУР.

Бии-Хем районнуң херээженнериниң хуралы

1958 чылдың июльдуң 30-де Туран хоорайга Бии-Хем районнуң херээженнериниң район хуралы болуп эрткен. Хуралга колхозтарның, «Өөк» совхозтуң, албан болгаш бүдүрүлге черлериниң херээженнер организацияларындан соңгудуп келген 160 төлээлер болгаш чалаткан активчилер олурушкан.

Районнуң херээженнер хуралынга «Партияның XX съездизинин төөгүлүг шиитпирлерин күүседиринге районнуң херээженнериниң киржилгези болгаш сорулгалары» деп айтырыгны чугаалашкан. Бо дугайында СЭКП райкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш Баранова илеткел кылган.

— Бистиң районнуң ажыл-агый, культура тургузуушкунунуң адырларында херээженнериниң киришпейн турары шак ындыг чер чок. Районда алдарлыг саанчылар Маады Бичии-уруг, Домна Завьялова, хой кадарчызы Норжунмаа, РСФСР-ниң школаларының алдарлыг башкызы Н. Селина оларның болгаш өске-даа мурнакчыларының аттары бүгү области билдингир. Көдээ ажыл-агыйның мурнакчыларының саны улам-на өзүп турар—деп, эш Баранова демдеглээн.

— Ооң-биле чергелештир бистиң ажыл-агыйывыста ам-даа улуг четпестер бар—деп, илеткелчи уламчылаан.—Дыка хөй херээженнер ниитинин бүдүрүлгезинге киришпейн турарлар. Оларның чамдыктарында арагалаар, аморальдыг үүгедиглер кылыр, ажы-төлүн багай кижизидер чоруктар бар.

«Кызыл тараачын» колхозтуң Билелиг фермазында масса-политиктиг ажыл багай тургустунган, ооң уламындан ында үт саалдазы күдулаан, чамдык саанчылар күш-ажылдың сагылга-чурумун үрээр, ажыл шагы үзер, эп-найырал чок чүүлдер кылыр тургулаан. Ферманың савалары хирлиг, девискээри аштаттынмаан турар фактылар Туранның төп фермазынга база турган—деп, илеткелчи айыткан.

Чамдык партия организацияларының талазында херээженнер ортузунга культура-массалыг болгаш кижизидилгелиг ажылдарны чорударын ийиги чергенин айтырыы кылдыр көөр чүүлдер бар. Ооң чижээнге «Өөк» совхозтуң (секретары эш Годышев), «Кызыл тараачын» колхозтуң (секретары эш Сидоренко), «Кызыл сылдыс» колхозтуң (секретары эш Шойлаа) партия организациялары хамаржыр. Чамдык колхозтарның баштаар черлери херээжен ажыл-ишчилериниң негелде-хереглелдериниче, оларның күш-ажылынга таарымчалыг байдалдар тургузарынче чогуур кичээнгей салбайн турар. «Искра», Ленин аттыг колхозтар (даргалары эштер Дежнев, Мучаев) уруглар яслилерин болгаш чунар бажыңнарны мынчага тутцаан. «Кызыл тараачын» колхоз (даргазы эш Астафьев) Билелиг фермазында уруглар яслизиниң тудуун ийи чыл дургузунда доозуп чадап каай. Амгы үеде ында са[illegible] чыларның уруглары бичии балдар бажында сыңыышпайн туруп турар. Чамдык удуртукчулар бүдүрүлгеге херээженнериниң эргелериниң дугайында совет хоойлуну үреп, иштиг херээженнерни чылдагаан чокка ажылдан үндүрер фактыларны болдуруп турган. Ылаңгыя районнуң харылзаа конторазының начальниги эш Птицын чеди ай саатты эш Гусеваны «чүгле саатты болганының үжүрүнда дээш» ажылындан үндүрүп турган. Ол ышкаш херээженнерни феодал-бай өзү-биле дорамчылаар, оларның хостуг эргезинге халдаар фактылар районда эвээш эвес бар деп илеткелчи чугаалаан.

Районнуң херээженнериниң мурнунда турар чугула сорулгаларны тодаргай айытпышаан, Ливан, Иорданияда боо-чепсектиг агрессияны чорудуп турар америк-англи империалистериниң бүжар каржы чоруун буруу шаппышаан, тайбың күзеп турар бүгү улус-биле кады дайын айыылынга удур демисежиринче хуралдың бүгү киржикчилерин илеткелчи кыйгырган.

Санал берип чүве чугаалаан эштер—Бии-Хем райпозунуң ажылдакчызы Зверева, райүлетпүр комбинадының ажылчыны Яснова, «Кызыл тараачын» колхозтуң трактористи Михайлова, Ленин аттыг колхозтуң хой кадарчызы Эренчин, «Кызыл сылдыс» колхозтуң саанчызы Чанзан, «Искра» колхозтуң саанчызы Серенмаа, Туранның № 1 школазының директору Селина болгаш ооң-даа өске херээженнериниң ажыл-ишчи чедишкиннерин демдеглевишаан, херээженнер ортузунда ажылдың четпестерин илередип, моон соңгаргы сорулгалар дугайында боттарының тодаргай санаалдарын бергилээн. Хуралдың бүгү киржикчилери араб чурттарынга удур агрессия чорудуп турар америк-англи империалистериниң политиказын килеңнээшкиннии-биле бируу шаап, боттарының тайбың дээш чаңгыс эп-сеткилин илереткеннер.

Хуралга СЭКП обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш Торуг-оол, СЭКП райкомунуң секретары эш Данилов олар сөс ап чүве чугаалааннар.

Хуралдың киржикчилери районнуң бүгү херээженнеринге кыйгырыг үндүрген. 1958 чылдың октябрь айда болур херээженнериниң бүгү-тыва II съездизинге баар 25 төлээлерни хурал соңгаан.

Хуралдың киржикчилери тыва национал театрның солун концертин көрген.

Төрээн чуртка хөй дүктү берээлиңер

Хой ажылы—бистиң областа ниитиниң мал ажылының чугула адырларының бирээзи. Хой санныг одар черлериниң бар болуп турарының, мал ажылының кадрларының хой ажылының хөгжүдезинге чедип алган дуржулгазының болгаш еске-даа аргаларының ачызы-биле хойларның баш санын улам ыңай өлүп дүрген өстүрериниге болгаш дүк бүдүрерин көвүдедириниге эгээртинмес улуг курлавырлар бүгү районнарда бар болуп турар.

СЭКП-ниң Төп Комитеди болгаш ССР Эвилелиниң Министрлер Чөвүлели «Хой ажылын улам ыңай хөгжүдер болгаш дүк бүдүрерин көвүдедир дугайында» 1957 чылдың май 25-те чагаазынга хойларның баш санын өлүп көвүдериниң болгаш дүктү база хой эъдин бүдүрерин өстүрериниң болгаш күрүнеге садарының айтырыынче партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарының кичээнгейин күштелдериниң эргежок чугулазын айыткан.

СЭКП ТК-ның болгаш ССРЭ-ниң Министрлер Чөвүлелиниң айтыышкыннарын күүсетпишаан, областың колхозтары болгаш совхозтары сөөлгү ийи чыл иштинде хойларның баш санын өлүп көвүдеткен. Хойларның баш саны 1957 чылда турганынга бодаарга колхозтарга 18,8 хуу, совхозтарга—22 хуу өскен.

Хойларның баш санының өзүлдези-биле кады дүк бүдүрери болгаш ону күрүнеге садары база өскен. Чижээ, 1955 чылда область күрүнеге 593 тонна дүктү дужаган болза, 1957 чылда 923 тоннаны дужаган. 1958 чылдың июль 20-ге чедир область 794,8 тонна дүктү, азы 1957 чылдың ол-ла үезинге бодаарга 154,2 тонна хөйну дужаган.

Областың колхозтарының ниити акша орулгазында хой ажылындан орулга улуг бот-дензини өзөлеп турар. Бир эвес 1953 чылда хой ажылындан орулга чүгле ийи миллион хире рубль турган болза 1957 чылда колхозтар 22,4 миллион рубльди, ооң иштинде дүк сатканындан—14,9 миллион рубльди алганнар.

Дүк бүдүрерин шыңгыы көвүдедири хойларның уксаазын экижидери-биле чардынмас кылдыр холбашкан, ынчангаш хойларның баш санын көвүдеткени-биле болгаш күрүнеге дүк дужаалгазы-биле кады чорудуп турар үрелел ажылының түүнелинде дыка хөй колхозтарда болгаш совхозтарда тус черниң хойларын нарын дүктүг уксааларның кошкарлары-биле хайнакташтырар талазы-биле багай эвес түүнелдер чедип алдынган, экижиткен хойларның хайнактарының саны көвүдөөн болгаш күрүнеге дужаан турар дүктүң шынары өзөөн экижээн.

Бир эвес 1956 чылда 410 центнер нарын дүк дужааттынган болза 1957 чылда ону 564 центнерни азы 1956 чылдан 37,5 хуу хөйну дужааганын, чартык нарын дүк дужаалгазы 17,4 хуу өскенин, а чартык бөдүүн дүк белеткели 1956 чыл-биле деңнээрге 2 катан көвүдөөнин чугаалаарга-ла четчир.

Хой ажылында үрелел ажылының байдалын шиитпирлин-биле экижидерин күрүнеин, колхозтарның болгаш колхозчуларның эргежыктары чер-черниң партия, совет болгаш көдээ ажыл-агый органнарынга хүлээдип турар, чүге дээрге кодан малды чаартып экижитпейн дүк бүдүрерин көвүдедир талазы-биле колхозтарның болгаш совхозтарның чогаатканы чеди чылдың перспективтиг планын чедишкиннинг күүседир деп кордап шыдавас бис.

Хой ажылын сайзырадырынче чогуур кичээнгей салып турар ажылагыйларда хойларның уксаазын экижидер болгаш дүк кыргылдазын көвүдедир талазы-биле бедик түүнелдерни чедип ап турар хой ажылының мурнакчы фермалары болгаш тус-тус хойжулар бар болуп турарын дорт чугаалаар херек. Чижээ, Өвүр районнуң «Торгалыг» колхозунуң хойжузу М. Папыытай 1957 чылда бир баш хойдан 4,8 кг, Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң хойжузу Дамба—3,8 кг, Тес-Хем районнуң «Чодураа» колхозунуң хойжузу А. Ак-оол—3,5 кг, «Элегес» совхозунуң хойжузу Ч. Чалбаа—6,24 кг дүктү кыргып алган.

Хойларның продуктулуун көдүрер талазы-биле чедип алган чедишкиннери дээш СЭКП обкомунуң бюрозу болгаш ажылчы чоннар депутаттарының область Совединиң күүскому бо чылдың эгезинде 61 хойжуларга «Областың дээре хойжузу» деп атты тыпсып, ең дээре хойжулар бөлүүн өртектиг белектер-биле шаннаан.

Чөөн-Хемчик районнуң «Октябрь 30 чылы» колхозунуң хойжузу Монгуш Сандык 1957 чылдагы чедишкиннери дээш Кол делгелге комитединиң 1958 чылдың июль 9-тагы доктаалын ёзугаар Улуг мөңгүн медаль-биле шаңнаткан, ол-ла районнуң «Октябрь 40 чылы» колхозунуң хойжузу Сат Сундуй Бүгү-эвилелдиң көдээ ажыл-агый делгелгезинин киржикчизинге бадылаткан болгаш ооң-даа өске.

Бии-Хем районнуң хөй адырлыг ажыл-агыйы болуур «Кызыл тараачын» колхозу БКАД-тың киржикчизи болган, ооң бир эки көргүзүү болза ажыглаалыг 100 гектар черге онзаштыр 0,71 центнер дүк кыргып алганы болур.

Хойларның уксаазын экижидер, дүктүң санын көвүдедир талазы-биле 1958 чылда улам эки түүнелдер чедип алдынгач. Тываның хой ажылының ажылдакчылары бир хойдан-на колхозтарга 1 кг 850 грамм, совхозтарга—3,1 кг дүктү кыргып алыр. ооң-биле дүк бүдүрерин 1957 чыл-биле деңнээрге 31 хуу көвүдедир деп социалистиг хүлээлгени боттарынга алган, ол хүлээлгелерни өзөөн хөй колхозтар, совхозтар болгаш районнар чедишкиннинг күүседип турар.

Ол ажыл Өвүр районнуң колхозтарында опза эки чоруттунуп турар. Ында дүк белеткелдериниң күрүне планы 1958 чылдың июль 20-де байдал-биле алырга 100,6 хуу күүсеттинген болгаш район пландан ажыр өзөөн хөй дүктү күрүнеге дужаар. Дүк белеткелдериниң планын Тожу район база ажыр күүсеткен. Эрзин, Тес-Хем районнарның колхозтарынга эрткен чылдың мал кыштагладыышкыны кедергей таарымча чок байдалга эрткен болгаш мал чемнери четпээнинден мун-мун баш хойлар өлүп хораан болза-даа, ол районнарга алдынган хемчеглерниң ачызында дүк белеткелдериниң күрүне планының күүселдезин доозарынга чоокшулан турар.

Ооң-биле кады 1958 чылда бүдүрүп база күрүнеге садып турар дүктүң шынары экижээни өзөөн илдең апарган. Дыка хөй колхозтар болгаш бүгү совхозтар бо чылын хой кыргылдазын өзөөн организастыг эрттирген, дүктү ангылап ылгаан белеткел пунктуларынга эккеп база дужаап, шынарлыг немелдени алыр дээш колхозтар болгаш совхозтар боттарының адрезин бижээш, дүктү шуут-ла фабрикаже чорудуп турган.

Бо чылын хой ажылының талазы-биле боттарынга алган хүлээлгелериниң күүселдези дээш шудургу демисешкининден мал кыштагладыышкыны берге байдалдарга эрткен-даа болза малдың чаш төлүн бүрүн камгалап алган болгаш бедик дүк кыргылдазын алган фермаларның база хойжуларның саны улам көвүдөөн. Чижээ, Чөөн-Хемчик районнуң «Коммунизмче орук» колхозунуң хойжузу Күжүгет Доржу 325 баш хойларның баш бүрүзүнден 3,0 кг, Улуг-Хем районда «УТКА-ның 25 чылы» совхозтуң хойжузу Данзы-Белек 400 баш хойларның баш бүрүзүнден 3,0 кг дүктү кыргып алган. Каа-Хем районнуң «Совет Тыва» колхозунуң хойжузу Девер Тембирел 362 төрүүр хойлардан 364 хураганнарны, ол-ла колхозтуң хойжузу Михаил Мижит-оол 402 төрүүр хойлардан 409 хураганнарны камгалап алган.

Хой ажылын ажыл-агыйның бедик продуктулуг болгаш бедик орулгалыг адыры болдурарынга бүгү-ле эргежок чугула чүүлдер барын мурнакчы ажыл-агыйларның болгаш тус-тус хойжуларның дуржулгазы бүзүрелдин-биле хереченлеп турар.

Ооң-биле кады областың өзөөн хөй районнарында хой ажылын хөгжүдер, дүк бүдүрерин болгаш ону күрүнеге садарын көвүдедир талазы-биле чогуур кичээнгей салдынмайн турарын миннир херек. Чүгле Таңды болгаш Каа-Хем районнарның колхозтарында хойларны багай азырап, ажааганының болгаш чемгергенинин, хой ажылының фермаларында мал ажылының кадрларын шилип алырынга харысалга чок чорукту болдурганының база хойжу кадрлар-биле ажылды сандаргай байдалче киргениниң хараазы-биле бо чылдың чүгле 6 айларының иштинде 9 мун ажыг баш хойлар өлген болгаш ол районнар талазы-биле хой малдың баш санын өстүрериниң планы күүсеттинмейн турар (бирги кварталда чүгле 98,5 хуу, ийиги кварталда—93,8 хуу күүсеттинген). Хойларның баш саны бо хире кызырлып база дүгүн кыргып алыр хойлар база эвээжен турбуже ол районнарның колхозтарының удуртукчулары хой кыргылдазын организастыг болгаш шынарлыг чорударынче чогуур хемчеглер албаннар.

1958 чылдың июль 1-де байдалбиле алырга Таңды районда хойларның чүгле 89,2 хуузу, Каа-Хем районда—85 хуузу кыргыттынган турган. А бир хойдан ортумак дүк кыргылдазы 1,06—1,270 грамм болган. Хой кыргылдазын чорудуп турарының шынары дендин куду, дүктүң чамдык кезии хойларда арткан, а чамдыызын чидирип будаңнаан. Ооң хараазы-биле июль 20-те чедир дүк белеткелдериниң планы Каа-Хем районга 47,3 хуу, Таңды районга—62,9 хуу күүсеттинген. Үт-Хөл, Чөөн-Хемчик, Чаа-Хөл болгаш Улуг-Хем ышкаш районнарга хой кыргылдазы көнчүт багай эрткен. Ында бир хойдан ортумак дүк кыргылдазы чүгле 1,03—1,27 кг болган, а дүк белеткелдериниң планы чүгле 60—71 хуу күүсеттинген.

Областың ортумак дүк кыргылдазын кудуладырынга чедирген дүк кыргылдазының ындыг куду болганының кол чылдагааны болза хой кыргылдазын чорудар талазы-биле сүмелерге илереткен СЭКП обкомунуң, облкүүскомнуң айтыышкыннарын өзөөн хөй районнар, колхозтар болгаш МТС-тер күүсетпээни база ол чугула ажылды ала-чаятаарлаашкынче киргени-биле тайылбырлаттынар.

Үт-Хөл районга хой кыргылдазы база багай организастаттынган. Ол районнуң удуртукчулары эштер Намзын, Доржу олар хой кыргылдазының талазы-биле четпестерни эдер дээш өзөөн хемчеглер алган болза-даа ол ажыл өзөөн хөй черлерге кедергей шынар чок эрткен.

Чаа-Хөл районнуң колхозтарында хой ажылының хөгжүдезинин болгаш дүк бүдүрер планның күүселдезинин талазы-биле байдал кайы-даа районнардаазындан дора болуп турар. Бо районга 1957 чылда хой хойлар өлген, хой ажылын хөгжүдериниң планы күүсеттинмээн болганы чугула. Ынчалза-даа ол районда 1958 чылда ийи чыл дургузунда доозуп чадап каай. Амгы үеде ында са[illegible] чыларның уруглары бичии балдар бажында сыңыышпайн туруп турар. Чамдык удуртукчулар бүдүрүлгеге херээженнериниң эргелериниң дугайында совет хоойлуну үреп, иштиг херээженнерни чылдагаан чокка ажылдан үндүрер фактыларны болдуруп турган. Ылаңгыя районнуң харылзаа конторазының начальниги эш Птицын чеди ай саатты эш Гусеваны «чүгле саатты болганының үжүрүнда дээш» ажылындан үндүрүп турган. Ол ышкаш херээженнерни феодал-бай өзү-биле дорамчылаар, оларның хостуг эргезинге халдаар фактылар районда эвээш эвес бар деп илеткелчи чугаалаан.

Районнуң херээженнериниң мурнунда турар чугула сорулгаларны тодаргай айытпышаан, Ливан, Иорданияда боо-чепсектиг агрессияны чорудуп турар америк-англи империалистериниң бүжар каржы чоруун буруу шаппышаан, тайбың күзеп турар бүгү улус-биле кады дайын айыылынга удур демисежиринче хуралдың бүгү киржикчилерин илеткелчи кыйгырган.

Санал берип чүве чугаалаан эштер—Бии-Хем райпозунуң ажылдакчызы Зверева, райүлетпүр комбинадының ажылчыны Яснова, «Кызыл тараачын» колхозтуң трактористи Михайлова, Ленин аттыг колхозтуң хой кадарчызы Эренчин, «Кызыл сылдыс» колхозтуң саанчызы Чанзан, «Искра» колхозтуң саанчызы Серенмаа, Туранның № 1 школазының директору Селина болгаш ооң-даа өске херээженнериниң ажыл-ишчи чедишкиннерин демдеглевишаан, херээженнер ортузунда ажылдың четпестерин илередип, моон соңгаргы сорулгалар дугайында боттарының тодаргай санаалдарын бергилээн. Хуралдың бүгү киржикчилери араб чурттарынга удур агрессия чорудуп турар америк-англи империалистериниң политиказын килеңнээшкиннии-биле бируу шаап, боттарының тайбың дээш чаңгыс эп-сеткилин илереткеннер.

Хуралга СЭКП обкомунуң херээженнер ортузунга ажыл чорудар килдизиниң эргелекчизи эш Торуг-оол, СЭКП райкомунуң секретары эш Данилов олар сөс ап чүве чугаалааннар.

Хуралдың киржикчилери районнуң бүгү херээженнеринге кыйгырыг үндүрген. 1958 чылдың октябрь айда болур херээженнериниң бүгү-тыва II съездизинге баар 25 төлээлерни хурал соңгаан.

Хуралдың киржикчилери тыва национал театрның солун концертин көрген.

Мал өстүрерининң планын совхоз бүрүзү күүседир ужурлуг

Малдан хөй продуктуларны алырда ооң продуктулуун бедидери-биле чергелештир малдың баш санын өстүрерининң күрүне планын чүзүнчүзүн аайы-биле күүседири чугула сорулганың бирээзи болур. Бистиң областың совхозтары чартык чылдың иштинде мал өстүрерининң планын малдың чүзүнүнүң аайы-биле хавандан өскезин күүседкен. Тодаргайлаарга, мыйыстыг бода малды өстүрер планын 109,8 хуу, ооң иштинде саар инектерни—100,6 хуу, хойну—111,3 хуу, хаванны чүгле 97,0 хуу күүседкен.

Совхозтар мал бажын өстүрерининң планын ниитизи-биле күүседип турар-даа болза, чамдык совхозтар саар инектерни болгаш хаванны өстүрер планын ыракта чедир күүсетпээннер. Чижээ, саар инектер өстүрерининң планын «Барлык» совхоз чүгле 52,0 хуу, «ҮТКА-ның 25 чылы» совхоз—30,0 хуу, а хаваннарны өстүрерининң планын чаңгыс «Межегей» совхоз 122,0 хуу күүседкен боордан аңгыда ооң өске совхозтарның чаңгызы-даа хаван өстүрерининң планын шуут күүсетпээн болуп турар.

Совхозтарда мал өстүрерининң планының бүгүн күүсеттинин турарының чыллагааны болза, бирээде, малдарның болгаш оларның чаш төлүүнүң хөй өлүп хорааны-биле, ийиде, улуг малдарны ажыл-агыйга хөйү-биле хереглеп өлүргени-биле болгаш дыка хөй төрүүр малдарның кызыраны-биле тайылбырлаттынар. Чартык чылдың дургузунда совхозтар ниитизи-биле 2161 баш малды өлүмге таварыштырган азы бүгү өлген малдың 72,2 хуузу малдың чаш төлү болган. «ҮТКА-ның 25 чылы» совхозтан 809 баш, «Өөктен»—482 баш мал өлген. Совхозтар бо алды ай иштинде хураганнарның 10,2 хуузун, бызаалардың 4,5 хуузун, хаван оолдарының 24,8 хуузун чидиргеннер.

Чамдык совхозтарның директорлары, оларның зоотехниктери хаванның баш санын өстүреринче кол кичээнгей салбайн турары-биле дыка хөй хаван оолдары өлүп хорап турар. Чүгле «Өөк» совхоз (директору эш Хвостов, зоотехниги эш Сметанина) алды ай дургузунда бизин 169 баш хавандан, ооң иштинде 143 баш хаван оолдарындан когарап, хаван өстүрерининң планын чүгле 92,3 хуу күүседкени факт болур. Ол ышкаш «Барлык» совхозта хаван оолдары хөй өлүп, хаван өстүрер планын чүгле 91,4 хуу күүседкен. Хаван өстүрер планны күүсетпээн хирезинде «ҮТКА-ның 25 чылы» совхоз 69 баш хаванны ажыл-агыйга өлүрүп, эътке хереглээн чүүл бар.

Совхозтарда малдың баш санын өстүрерининң планы ниитизи-биле ажыр күүсеттинин турар-даа болза, олар күрүнеге эът дужаалдазының планын июль 1-ге чедир чүгле 17,3 хуу күүседкени ам-даа дыка хөй баш малды күрүнеге дужаар апаарын көргүзүп турар. Чижек-биле бодаарга совхозтар күрүне планын күүседири-биле ам-даа барык 4 муң баш малды күрүнеге дужаар, ол болза мал өстүрерининң планын күүсетпезинге чедирип турарын көргүзүп турар.

Мал өстүрерининң планын совхозтар четпес күүседип турарының уламындан эът, сүт бүдүрерининң ниити планы база багай күүсеттинин турарын айытса чогуур. Сүт бүдүрерининң ниити планын совхозтар чүгле 47,7 хуу, эътти—15,5 хуу күүседкен. Хөй сүттү саап алырда саар инектерниң чемгерилгезин эжижидип тургаш, сүт саалдазын бедидери-биле чергелештир саар инектерниң баш санын өстүреринче кол кичээнгей салыр турбуже, чамдык совхозтар оларның баш сан талазы-биле планын күүсетпээн. Чижээ, «ҮТКА-ның 25 чылы» совхоз саар инектер планын чүгле 30,0 хуу, «Барлык»—52,0 хуу, а өске совхозтар арай бооргa күүсеткилээн. Ооң уламындан совхоз бүрүзүнде ниити сүт саалдазыдаа, бир инектен ортумак саап алыр сүт планы-даа багай күүсеттинин турарының бир чылдагааны ол. Чартык чыл иштинде чамдык совхозтар бир инектен 700—900 килограмм сүттү саап, чыл планын чүгле 46—52 хуу күүседир аргалыг болуп турарлар.

Ам совхоз бүрүзү мал өстүрерининң планын күүседир дээш төрүттүнген чаш малдарны бүрүн камгалаарынче, ылаңгыя төрээн эки деңгилделиг хөй болгаш хаванны эдержилгеге киирип, чылда оларны ийи катап төрүткеш, оларның чаш төлүүнүң болгаш иелерининң чемгерилге, ажаалгазын шын организастаарынче онза кичээнгейни салбышаан күрүнеге дужаар мыйыстыг бода болгаш хой малдарны база хаваннарны эки семирти одарлаткаш, дужаарын эвилелдээри эргежок чугула.

А. БИЧИЖИК.

Авансы алганнар

Чаа-Хөл районнуң «Найырал» көдээ ажыл-агый артелининң кежигүннеринге май, июнь айларның күш хүнүнүң авансызын тывыскан. Бир күш хүнүнге-ле 1 рубльди берген.

Колхозчу бүрүзүнге 200-ден өрү рубль онзашкан. Малчын Д. Алдын-Херел 342 хову, бригадазында С. Балчий 219, чылгычы Х. Сундуй 319 рубльди түс бүрү алганнар.

С. МОНГУШ.

Тудуг планын хуусаа бетинде күүседир дээш

Тыва облпотребсоюзтуң тудуг конторазы—амгы үеде хоорайда улуг тудуг организацияларының бирээзи. Контораның ажылчыннарының саны ам 395 кижи чедир өскен. 1956 чылда биске монтажчылар, штукатуржулар, соңгалар, эжиктер, шалалар будуур ажылчыннар барык чок турган. Амгы үеде тудуг конторазының шугумунда 20 штукатуржулар, 10 дашчылар болгаш тудугнуң өске-даа тускай эртемниг дуржулгалыг ажылчыннары бар апарган. Оларның хөй нуруузу боттарының хүн бүрүде нормаларын чүгле доддур эвес, харын ыракта ажыр күүседип турар.

Моон мурнунда чылларда тудуг конторазының техниктиг ажылдакчыларының составы колдуунда арагачы, улчумал кижилерден тургустунган турган, а олар тудуг ажылынга дуза чедирерден туржук, харын улуг моондакты ужураштырып келгеннер. Тудуг талазы-биле ортумак өөредилге черин дооскан аныяк ажылдакчылар бисте ам бар, олар боттарының онаашкан хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, тудугнуң хөрээн мергежилдиг удуртуп турарлар.

1958 чылдың тудуг ажылдарының планын хуусаа бетинде күүседир, тудугнуң шынарын эжижидер сорулга-биле дараазында организассалыг ажылдарны чоруткан: амгы үениң тудуг ажылдарының мурнакчы дуржулгазын, депшилгелиг аргаларын өөренир талазы-биле техниктиг ажылдакчыларның тускай өөредилгезин организастаан, дашчыларның болгаш штукатуржулардың мергежилин бедидер сорулга-биле оларның өөредилгезин доктаамал чорудуп турар. Ол ышкаш тудуг ажылдакчыларының Бүгү-эвилел чөвүлел хуралының материалдарын ханызы-биле өөренирин ажылчыннарның ортузунга организастаан, ук өөредилге ам-даа үргүлчүлеп турар. Мурнакчыларның дуржулгазын нептередир, бистиң ажылывыста бар четпестерни илередир болгаш чайладыр талазы-биле ажылчыннарның бүдүрүлге хуралдарын доктаамал чорудуп, аңаа ажылчыннарның идепкейлиг киржилгезин хандырган. Тудуг ажылдарының темпизин дүргедедир, шынарын эжижидер, бот-үнезин чингедир дээш социалистиг чарышты тудугжуларның ортузунга калбарткан, чыл эгезинден бөөр янзы-бүрү темаларга лекцияларның номчулгазын 11 катап организастаан. Тудуг объектилерин материалдар-биле үзүктелиишкин чок хандырарынче кичээнгейни күштелдирбишаан, ажылчыннарның күш-ажылын организастаарын эжижиткен.

Ап чоруткан бо бүгү хемчеглерниң түңнелинде облпотребсоюзтуң тудуг конторазы 1958 чылдың баштайгы чартында тудуг ажылдарының планын 104,4 хуу кылдыр күүседкен, а июль айның планы хуусаа бетинде ажыр күүсеттинген. Эш Лукьяновтуң удурткан бригадазының ажылчыннары тудугга үрелдир кылыр чорукту чаңгыс-даа удаа болдуруп көрбөөн болгаш тудуг ажылдарының планнарын ай бүрүзүнде үргүлчү ажыр күүседип келген.

Контораның ажылчыннары чыл эгезинден бөөр 7 аал ишти чурттаар 1 бажыңны, ийи-ийи аал ишти чурттаар 2 бажыңнарны, белеткелдер эргелелиниң улуг складын тутказ, ажыглалга киирген, көдээ ажыл-агый продуктуларын болбаазырадып кылыр цехтиң тудуун доозар четкен болгаш өске-даа чаа тудугларны чорудуп турар. Бо чылын ниитизи-биле 15 тудуг объектилерин доозар планныг бис. Ооң иштинде 1138 дөрбелчин метр шөлдүг 9 чурттарга бажыңнары бар.

1958 чылдың баштайгы чартыында тудуг ажылдарының планы ажыр күүсеттинген-даа болза, тудуг конторазының ажылында улуг четпестер бар. Электроөнергиязының чедишпезинден тудуг конторазының пилорамазы, станоктары үзүктелиишкиниг ажылдап, тудугнуң чорудулгазынга улуг моондакты ужураштырып турар. Облпотребсоюзтуң автотранспорт конторазы керээ ёзугаар тудуг конторазынга хүн бүрүде 10—12 автомашиналарны тускайлап чорудар тургаш, херек кырында чүгле 6—7 машиналарны чорудуп берип турар. Ол кээп турар машиналарның хөй нуруузу хүндүскүнүң 10—12 шакта тудуг объектилеринге саадап барып турар. Олла үеде дыка хөй ажылчыннар ажыл чок аваа олурар чоруккa таваржып турган. Тудугнуң чугула материалдары болур демир, чылыдыга дериишкиннери, ыяш болгаш өске-даа чүүлдер-биле контора үзүктелиишкиниг хандыртынып келген.

Ажылда бар четпестерни шиитпирлиг үзүткавышаан, чылдың тудуг планын декабрь 20-ниң бетинде бүрүн күүседир дээш тудуг конторазының ажылчыннары, техниктиг ажылдакчылары күжениишкиниг ажылдап турарлар.

И. ТОРЖУ,
облпотребсоюзтуң тудуг конторазының начальниги.

Чер-черде харылзаа ажылынче кичээнгейни күштелдирер

Сүт-Хөлде «Алдан-Маадыр» колхозтуң хоочун кежигүнү 72 харлыг Б. Донгак ирей артельдиң ырак одарларында 60 ажыг малчыннарның солуннарын, журналдарын үзүктелиишкин чокка чогуур үеэзинде чедирип берип турар. Ырак чайлагларда малчыннарга чаа солуннарны, журналдарны, оларга келген чагааларны, телеграммаларны саадатпайн чедиреринин чугула ужур-дузазын Донгак ирей эки билир.

— Ырак чайлагларда малчыннарга почтаны хожудатпайн чедирери дээрге эң чугула ажыл. Чүге дизе, чаа солуннарның, журналдарның келирин малчыннар четикпейн манап турар боор чүве-дир — деп, ол чугаалап турар.

М. ДАДАР-ООЛ.

* * *

Улуг-Хем районда «Партияның XX съездизи» колхозта радист эш Дунгар-оол бодунуң хүлээлгезин ак-сеткилдиг күүседип, радио дамчыдылгазын үлегерлиг башкарып турар. Кажан ол бир чыл бурунгаар ажылдап өгелээнде колхозчуларның бажыңнарында радиоточкалары дыка эвээш турган, а чүгле чыл эгезинден бөөр безин радист эш Дунгар-оол 30 радиоточкаларын чуртталга бажыңнарында немей киирген болгаш чыл төнчүзүнге чедир 40-ны киирерин хүлээнип алган ажылдап эгелээн.

К. БУДУК-ООЛ.

* * *

Таңды районнуң «Тиилелге» колхозун 1956 чылда радиожуткан. Ындыг болза-даа, радио дамчыдылгазының колхозта аппарадының күчүзү биче болган ужурунда радио дамчыдылгазы амгы үеде дыка багай болуп, дамчыдылга чамдыкта шуут дыңналбас, а хөй нуруузунда чүгле сымыранып турар.

Радио дамчыдылгазының аппарадының күжүн улгаттырган, дамчыдылганы эжижидер дугайында колхозчуларның чөптүг негелдезин харылзаның район конторазы хандырар ужурлуг.

О. ДЕМЧИК.

* * *

Чөөн-Хемчик районнуң «Искра» көдээ ажыл-агый артелинде почтальон Иргит Доржу 1956 чылдан бөөр ажылдап келген болгаш дуржулгалыг харылзаачы. Ынчалзажок, Чадаана хоорайдан почта чедип алырынга база ырак одарларда малчыннарга солуннарны, журналдарны аппарып чедиреринге колхоз баштаар чери почтальонну аът-биле хандырбайн турар.

Х. ТОВАРИШТАЙ.

* * *

Барыын-Хемчик районда «Совет Тываның беш чылы» колхозтуң малчыннарының хөй нуруузу чайгы үеде Ак деп черде чурттап, ажылдап турарлар. Оларның чагаан солуннарын, журналдарын чедирип бөөри-биле артель баштаар чери почтальон эш Сактаага бир аътты тускайлап быжыглаан. Ындыг болза-даа, малчыннарның солуннарын, журналдарын почтальон Сактаа сөөлгү үеде чаңгыс-даа удаа чедирип бербөөн.

Ырак одарларда малчыннарның болгаш тараажыларның, сигенчилерниң чагаан солуннарын база журналдарын чогуур үеэзинде тарадырынче кичээнгейни күштелдирер херек.

О. ДЫДААР-ООЛ.

Чоннуң негелдезин хандырар

Чоннуң материалдыг болгаш культурлуг деңнелин улам дүрген бедиринге чуртталга тудугларының планнарын чедипшкиниг күүседири, хоорайларны, суурларны чаагайжыдары улуг рольду ойнаар.

Кызылда Шевченко кудумчузун чаагайжыдар талазы-биле сагыш салдынмайн келген. Бо кудумчуда дыка улуг девискээрни «Тыва тудуг» трезининг чуртталга бажыңнары эзелеп турар. Трестиң удуртукчулары ол чуртталга бажыңнарының чоок кавызын, херимнериниң иштин чүрүмчүдүр талазы-биле сагыш салбайн турар. Маңаа чаңгыс чижекти көргүзерге-ле четчир. Шевченко кудумчузунда № 74 бажыңда 13 аал ишти чурттап турар.

Эрткен чылын бо бажыңның септелгезин чорудып, ооң чанынга бир кудукту кастырган. Ынчалзажок ол ам-даа ажыглалга кирбөөн. Ону кылган кижилер кудукту арыг суунга чедир каспайн, кажаазын тудуп каапкаш, ооң-биле соксаан. Ам ол бажыңның чурттакчылары кудумчу кежилдир өске бажыңнарның девискээринден суг ап турарлар.

Ук бажыңның септелгезин бо чылын база дагын чоруткан. Дыка хөй печкаларны бускаш катап салган. Ынчалза-даа аңаа чоруткан септелгениң шынары багай болган. Печкаларның коридорже талаларын малгаштаваан, чугайлаваан, шалалары тыруттынмайн, шааруш хевээр арткан. Септелгеге хереглээн материалдар артынчылары, элезин, дой, туйбу, эрги печкалар бузундузары ол бажыңның соңгаларының баарында, эжиктериниң аскында оваланы бергилээн чыдар. Ооң эңгыда ында септелге үеэзинде хереглеп турган довурак хааржактары, будук савалары болгаш өске-даа хереклелер аай-баш чок хевээр чыттышаан. А оларны өмгелеп чүрүмчүдүрин кым-даа бодавайн турар. Тудуг трезининг харыысалгалыг ажылдакчызы эш Поляков ол бүгүнү билир хирезинде-ле кандыг-даа хемчег албайн турар, а ук бажыңның комендантызы арыг-шевер айтырыын бодунуң хөрээ эвес кылдыр көрүп келген.

Бо кудумчуда трестиң ажылчыннарының дыка хөй чуртталга бажыңнары бар, оларның чанынга ыяш тарылгазын бо чылын чоруттпаан.

Эрткен чылын олурткан ыяштар ажаалга чок болганындан курган калгылаан.

Ол бажың электри чырыы-биле база хандыртынмайн турар. Ооң чамдык чурттакчылары чырык өртээн төлевээн дээш электростанцияның ажылдакчылары бүгү бажыңның электри чырыын шуут-ла аңгылап каапкан. Ам чырык хөлезинин бүгү чурттакчылар төлеп каандаа болза электри чырыын ол бажыңга киирбөөн болуп турар. Чоннуң негелдезин хандырарынче электростанцияның ажылдакчыларының кичээнгей салбайн турары канчаңдаа таарышпас. Чурттакчылар М. Клюева болгаш өскелер-даа электри чырыын катап киирерин хөй удаа негеп турзажок, оларның негелдези электростанцияның ажылдакчыларының хоозун аззашкыны-биле амга чедир кызыгаарлаттынмышаан.

Ол баракты чурттакчыларындан мындыг чугааларны үргүлчү дыңнап болур: — Септелгени кылганна харын, ынчалза-даа бажыңның чанында хамык бокту, бузундуларны аштадып арыглатпазы кайгамчык чүве. Бис чырык хөлезинин төлеп турар бис, ынчалзажок ийи ай хире чырык чок чурттап тур бис. Ажылдан келгеш, кежээ солуннар, журналдар номчуп, шыдыраа азы өске-даа оюннар кылып культурлуг ёзу-биле дыштаныр апаар болгай. Ам бисте чырык чок болган ужурунда аваа-ла удуп чыдып алыр-дыр бис.

Чурттакчыларның чөптүг негелдезин хандырар өй келбөөн деп бе?

А. ЧЫЛБАК-ООЛ.

„Колхозчу“ хана солун кажан үнерил?

Бай-Тайга районнуң «Тиилелге» колхозунуң баштаар чериниң болгаш ында партия организациязының органы «Колхозчу» хана солуннуң сөөлгү номери бо чылдың май 15-те үнген олчаан мынчага чедир сураг барган.

Бо чорук чүнү айтып тур дизе, колхоз баштаар чери (даргазы эш Одан-оол) болгаш партия организациязы (секретары эш Кундан) колхоз бүдүрүлгезинге хана солуннуң организакчы болгаш мобилизакчы ролюн чедир үнелеп көрбейн турар.

Ам мал чеми белеткээриниң изиг түлүк үези, ынчаарга удавас дүжүт ажаап алышкыны өгелээр. Бо чугула кампаниялар үеэзинде хана солуннуң ролю улуг, мурнакчыларның эки дуржулгазын нептередир, хожудап турарларны оларның деңнелинге чедир көдүрер. Мынчангаш, СЭКП райкому ооң пропаганда болгаш агитация киллизи (эргелекчизи эш Баву) районда хана солуннарның ажылын эжижидери чугула болуп турар.

Т. ХЕРТЕК.

Колхозчуларның хүлээлгези

Бай-Тайга районнуң «Мурнакчы» көдээ ажыл-агый артелининг малчыннары СЭКП ТК-ның июнь Пленумунуң доктаалын танышкаш, мал ажылының продуктулуун бедидер талазы-биле улам чүткүлдүг ажылдаарын боттарынга хүлээнгеннер.

Бистиң малчыннарывыс малдың чайгы одарладышкынын эжижитпишаан, кижи бүрүзү мал чеминге 5 тоннадан эвээш эвес сигенни белеткээр, кыштагладышкынга белеткелди — кажааларны септээрин, оларның көрженин хоорарын октябрь 1-ниң бетинде доозар.

Күрүнеге саткан 1000 баш иртерни 4 кижи Көжээ базазынга чедир 40 ажыг хонукта семирти одарладып чедирер. Мал кажаларын тудар тускай бригаданы организастаан. Малчын бүрүзү Октябрьның 41 чылынга боттуг белектерлит ужуражыр деп шиитпирлээн.

Н. ЛОПСАН.

Улус шиитпекчизи бодунуң соңгукчуларында

Чаа-Хөл районнуң улус шиитпекчизи эш А. Доржукай «Бурунгаар» колхозтуң төвүнде соңгукчуларынга чоокта чаа баргаш, улус судунуң чартык чыл дургузунда чоруткан ажылдарының дугайында отчёдун кылып берген.

Чоннуң ортузунга хоойлу-дүрүм таныдылгазының сөөлгү үеде элээн калбарганының түңнелинде районда кем-херек үүлгедиглериниң саны эрткен чылдың баштайгы чартынында турганынга деңнээрге бо чылын 28 хуу кызырылганы илеткелчи демдеглээн.

Чоннуң ортузунга совет хоойлу-дүрүмнер таныдылгазын улам-на калбартырын, ниитиниң корум-чүрүмүн үрээр ийи-чаңгыс кижилер-биле демиселди күштелдиреринде улус шиитпекчизинге соңгукчулар чаңгыс турганнар.

М. ШОЖАЛ.

Мал ажылында чамдык четпестерни чайладыр

Бай-Тайга районнуң Сталин аттыг колхозунуң экономиказында кол черни мал ажылы эзлеп турар. Колхоз эрткен чылын мал өстүрерининг, сүт саап, дүк кыргын алырының планнарын күүсетпээн хирезинде-ле бүгү орулганың 85 хуузун мал ажылындан алган.

Ындыг турбуже, колхозтуң мал ажылында четпестер ам-даа уламчылавышаан турар. Малчыннарның күш-ажылын эки организаставаан, мал чайлагладышкынының айтырын малчыннарның хуралынга чугаалашпаан, малчын бүрүзү бо чылын чеже сиген белеткээрин билбес, чамдык малчыннарда быжыглаан кыштаглар чок, чыл бүрүде аңгыаңгы черлерге кыштап, белеткел чогундан берге байдалга таваржып турар. Маңаа ындыг чижекти көргүзүп болур: төп сүт-бараан фермазының безин туруштуг кажаазы чок, ону бо чылын база-ла белеткевейн турар.

Сүт-бараан фермазының кадарчылары С. Дандаа, М. Таңгыт олар инектерин орта кадарбас, эзимче сүрүптериниң уламындан саар инектер үш-дөрт хонуктарда черге хонуп чоруур болгаш чамдык инектер черге төрүптер таварылгалар бар. Чижээ, чоокта чаа Биче-Шуйга ийи саар инектер черге хонган, оларның бирээзи төрүп алган турганын улус таваржып тып алган. Сарлыктар чайын изигде хүндүс шоолуг оттавас, дүне оттаар турда-ла сарлык фермазының кадарчызы эш Анарат сарлыктарын дүне малгаштыг кажаага тырый кажаалап алыр, а хүндүс оттуг черлерге ырадыр кадарбас.

Фермаларның арыг-шевер байдалы четпес. Колхоз баштаар чери саанчыларны халаттар-биле, чоттунар аржыылдар-биле четче хандырбаан.

Хой фермазында учёт, отчёт санчоруктарга удур демиселди күштелдирери чугула.

Х. МОНГУШ.

* * *

Ыяш камгалалының талазы-биле ажылдар Тожу районда барык чорбайн турар: «Май 1» колхозтуң баштаар чери тудуг материалдары белеткээр ыяш участогун айтып бөөрин районнуң ыяш ажыл-агый черинден хөй удаа дилеп турбуже, ол чер ыяш участогун колхозка айтып бербөөн. Тудуг ыяжы белеткээри-биле артель баштаар черинин чоруткан бөлүк колхозчулары Кара-Булун деп черде суг камгалалының зоназындан 170 ажыг кубометр ыяшты ам кезип каапкан.

Арга-ыяштың камгалалын күштелдиреринче угланган хемчеглерни алыры чер-чер Советтеринден болгаш колхозтарның баштаар черлериндеи негеттинип турар.

И. ДАРЫЙГЫ.

Ыяш камгалалын күштелдирер

Арга-ыяш — күрүненин, тодаргайлаарга бүгү улустуң социалистиг өнчүзү. Ынчангаш ыяш камгалалын күштелдирери бүгү чоннуң ыдыктыг хүлээлгези болуп турар. Ындыг болза-даа, Сүт-Хөл районда ыяш камгалалын дыка четпес тургускан. Ооң уламындан чамдык кижилер ыяш ажыглалының чурумуя каржызы-биле үреп, күрүнеге улуг когаралды чедирип турар.

«Алдан-Маадыр», «Чырык орук» колхозтарның девискээринде Хемчик, Алаш, Ак хемнерниң унундө ыяштарны чөпшээрел чокка кезер чорук сөөлгү үеде көвүдээн. Ылаңгыя «Алдан-Маадыр» колхозтуң девискээринде чаш шеттерни безин кезерин үргүлчүлеп турар. Ыяш камгалалының ол колхозта ажылдакчызы М. Ооржак бодунуң хүлээлгезин барык күүсетпейн келген. Ыяш камгалалының чурумуя үрээр чорукта удур демиселди күштелдирери чугула.

Х. МОНГУШ.

* * *

Ыяш камгалалының талазы-биле ажылдар Тожу районда барык чорбайн турар: «Май 1» колхозтуң баштаар чери тудуг материалдары белеткээр ыяш участогун айтып бөөрин районнуң ыяш ажыл-агый черинден хөй удаа дилеп турбуже, ол чер ыяш участогун колхозка айтып бербөөн. Тудуг ыяжы белеткээри-биле артель баштаар черинин чоруткан бөлүк колхозчулары Кара-Булун деп черде суг камгалалының зоназындан 170 ажыг кубометр ыяшты ам кезип каапкан.

Арга-ыяштың камгалалын күштелдиреринче угланган хемчеглерни алыры чер-чер Советтеринден болгаш колхозтарның баштаар черлериндеи негеттинип турар.

И. ДАРЫЙГЫ.

Парлаттынмаан чагааларның изи-биле

Улут-Хем районнуң социал хандырылга килдизининг эргелекчизи Зварыгининг келген чонга өөлдек эвес дүжүметсининг болгаш бөөр пособиелерни улуг саадазшкыныг чөпшээреп турарының дугайында көдээ бижикчи редакцияга дыңнаткан.

Райкүүском даргазы эш М. Шыыраптың биске дыңнатканы болза, бижикчиниң чагаазында киирген фактылар шын болган. Килдистиг ажылын эжижидер талазы-биле тодаргай хемчеглерни алган.

Малчынның күш-ажылы

Сүт-Хөл районнуң «Алдан-Маадыр» көдээ ажыл-агый артелининг кежигүннериниң хүүзүнда шөөр малын кадарып турар Тазарацжай ирей эки ажылдап турар. Ооң кадарган малы эрткен беш чылдарының дургузунда баш сан талазы-биле өзүлделиг болуп келген. Малдың күжү семис болгаш сүткүр болуп турарынга хой, өшкү өөлери таарзының, кадарчыны мактап турарлар.

Ч. ЧЕРЛИК-ООЛ.

хереченлеп турар. Ооң хараазындан амгы үеде хой ажылын хөгжүдериниң планын күүседиринде, дүк болгаш эът белеткелдериниң чорудулгазында эң күженишкиниг байдал тургустунган, а чамдык колхозтарда болгаш районнарда дүк садарының планы үстүрүнге четкен. Ону канчап-даа болдурбас херек.

Моон ужурунда колхоз болгаш район бүрүзү дүк бүдүрерининг болгаш күрүнеге садарының планын чүгле күүседир эвес, харын ажыр күүседир дээш немелде хемчеглерни алыр ужурлуг. Хойларның күскү кыргылдазын чорударында мурнунда чылдарда тургулаан улуг четпестерни, өлөөн хөй хойларда дүктү артырыш каан, а чамдык черлерде өшкүлерни ам-даа кыргываан чоруктарны болдурбас болгаш эдип алыр. Ынчангаш партия, совет, көдээ ажыл-агый болгаш белеткел органнарының, ажыл-агыйларның удуртукчуларының, тускай эртемниглериниң эң чугула сорулгазы болза, бо чылын төрүттүнген бүгү хураганнарның кыргылдазын шынарлыг чорудары, а ол ышкаш ийиги кыргылда-биле 300—350 тонна дүктү алыр дээш тус черниң бүгү хойларының болгаш бирги салгалдың хайнактарының күскү кыргылдазын бүгү-ле черлерге белеткээри болгаш чорудары болур.

Ооң-биле чергелештир «Малчын», «Тере-Хөл» болгаш күрүнеге дүк садарын соңгаарлаткан чамдык өске-даа колхозтарда часкы кыргылдадан арткан бүгү дүктү эң дүрген хүлээп алырынче колхозтарның, облпотребсоюзтуң болгаш райполарның белеткел контораларының удуртукчуларының кичээнгейин күштелдидери эргежок чугула. Колхозчулар, ажылчыннар болгаш албан-хаакчылар күрүнеге дүк садар талазы-биле амга чедир дыка хожудап, харын дүктү рынокка базаарлап садар таварылгалар бар болуп турар төлээде, оларның аразынга дүк белеткелдерни күштелдиреринче онза кичээнгейни салыр.

Хой ажылын хөгжүдеринге болгаш дүк бүдүреринге улуг шаптыктарның бирээзи болза, амга чедир чем суурнуң четпези, хой ажылынга үрелел ажылын көшкак тургусканы, хойларның ажаалда, азыралын эң багай организастааны болур.

Партия, совет, көдээ ажыл-агый органнарының, бүгү колхозчуларның, МТС болгаш совхозтар ажылдакчыларының, көдээ ажыл-агыйның тускай эртемниглериниң сорулгазы чүл дизе, бо чылын малдың бөдүүн чемнерин болгаш силос салыышкынын 1,5 чылдан эвээш эвес хемчээлге белеткээрин хандырары, хой ажылының зоотехниктиг болгаш ветеринарлыг хандырылгазын үндезини-биле эжижидери, ак-сеткилдиг, хой ажылының хөрээн билир болгаш аңаа ынакшылдыг кадрлар-биле хой ажылының фермаларын быжыглаары, оларның ортузунга масса-политиктиг ажылды күштелдирери, хойжуларның культура-амыдырал хандырылгазын үзүктелиишкин чокка организастаары болгаш бо чылын колхоз, совхоз бүрүзүнге хой ажылын хөгжүдериниң планын күүседирин, дүк белеткелиниң планын ажыр күүседирин хандырары болур. Ол дугайында бисте бүгү аргалар бар. Ынчаарга ыяавыла дужаалганы болгаш МТС-терниң ажылдааны дээш натура-төлевирин дүжүрер дугайында, көдээ ажыл-агый продуктуларын белеткээриниң чаа чурумунуң, өртектериниң болгаш негелделериниң дугайында партияның, чазактың хөмчеглери болза, бистиң областың ажылчы чоннарының чогаадыкчы күжүн көдээ ажыл-агыйны күштүг көдүреринче болгаш көдээ ажыл-агый продукциязын бүдүрерин көвүдериниче хөрээнге чаа күчүлүг чүүл болур.

А. КОЗЛЕНКО,
Тыва облкүүскомнуң даргазының орлакчызы.

Японияның Коммунистиг партиязының VII съездизиниң доозулганы

ТОКИО. (СЭТА). Августуң 1-де Токиога Японияның Коммунистиг партиязының VII съездизи бодунуң ажылын дооскан.

Сөөлгү хуралга Японияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң Президиум кежигүнү Сигиниң коммунистиг болгаш ажылчын партияларның төлөөлекчилериниң 1957 чылдың ноябрьде Москвага болуп эрткен чөвүлел хуралының дугайында илеткелин дыңнаан. Социалистиг чурттарның коммунистиг база ажылчын партияларның чөвүлел хуралынга хүлээп алдынган декларацияны болгаш тайбыңның манифестизин съезд түүлдүг деп көргеи.

Съездиниң киржикчилери түннел хуралга Японияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң политиктиг илеткелин чаңгыс үн-биле түүлдүгзүнүп хүлээп алганнар.

Японияның Коммунистиг партиязының программазының төлевилелин чугаалажып көөр шаг-үеним чедишпейин барганын барымдаалааш, Японияның Коммунистиг партиязының чаа программазын хүлээп алырын ЯКП-ның ТК-зының президиум кежигүнү Миямотонуң саналын ёзугаар дараазындагы партия съездизинге чедир соңгаарлаткан. Японияның Коммунистиг партиязының 1951 чылда хүлээп алдынган программазын күш чок деп санаар апаар.

Кыдат-биле дипломаттыг харылзааларны доп-дораан катап тургузарын чаңгыс үн-биле илередип турар резолюцияны съездиниң киржикчилери хүлээп алган. Чүге дээрге ол харылзаа чокка Японияның экономиказынга каражалыг болгаш Ыраккы Чөөн чүкке тайбынны быжыглаарынга бак саңлдарын чедирип турар деп ында айыткан.

Съездиден Японияның Коммунистиг партиязының Төп Комитединиң кежигүнүнге 31 кижини болгаш кандидадынга 6 кижини, а ол ышкаш Төп ревизия комиссиязын 7 кижи составтыг кылдыр соңгаан.

Садзо Носака түңнел сөс ап, чүве чугаалаан.

Носаканың чугаалааны болза, партияның хүрээлеңин быжыглаарынга бо съезд деткимчелиг болган. Ам Японияның Коммунистиг партиязының мурнунда тайбың дээш, хамаарышпас чорук болгаш социалдыг депшилге дээш демиселдиң чугула сорулгалары туруп турар. Бистер болза, чурттуң иштинде болгаш бүгү делегейде-даа массаларның идеелин шынзыктырар дээш социализмче баар оруктап чоруур ужурлуг бис. Носака бодунуң чугаазынга партияның мурнунда туруп турар бедик идеяларны чедип алыры дээш боттарының хүрээлеңин улам сырый каттыштырарынче япон коммунистерни кыйгырган. Съезд «Интернационалды ырлаары-биле доозулган.

Съездиниң соонда болган пленумга Төп Комитеттиң даргазынга Садзо Носаканы болгаш чиңгине секретарга—Кендзи Миямотону соңгаан.

АКШ-тың Коммунистиг партиязының күүскомунуң медеглели

НЬЮ-ЙОРК. (СЭТА). АКШ-тың Гуантанамода турар далай баазазының гарнизонун суг-биле хандырып турар насос станциязын болгаш суг дамчыдылгазын камгалаар дээр чылдак-биле Кубаның девискээринче бодунуң шериглерин киирер деп америк чазактың шиитпири-биле холбаштыр АКШ-тың компартиязының күүскому медеглел чарлап, америк чагырыкчы бөлүктерниң ол базымын буруу шапкан болгаш ону Кубаның иштики хөрөөнге холгаарлаашкын кылдыр үнелеп турар.

«Кубаже америк далай чадаг шериин дүжүрген чорук америк кижи бүрүзүн силгипкен деп медеглелде чугаалап турар. Америк чепсектиг күштерниң ол холгаарлаашкынын дугайты июль 28-те кылдынган туразында медеглелде каржы-дерзин үүлдер бар».

«АКШ-тың чепсектиг агрессиязының ол үүлгедиинде кандыг-даа чылдак чок. Ол дээрге өске чурттуң бот эргезин куду көргени-дир. Батистаның диктатуразын дүжүрерин оралдажып турар Кубаның демократтыг күштеринге удур угланган холгаарлаашкын-дыр. Бо үүлгедиг биче чурттарга хамаарыштыр Эйзенхауэрниң чазаанның туруш-бодалын, оларның бот-эргезин көөр хөөн чок туруш-бодалын, оларны америк империализминиң тура-соруунга чагыткан чалчалар болгаш чурттар ышкаш кылдыр көрүп турарын, америк улустуң тура-соруун тоон көрбээн чорукту херечилеп турар туруш-бодалын сойгаландыр илередип турар деп медеглелде онзалап демдеглээн.

Кубадан бүгү америк шериглерни саат чок үндүрерин, АКШ-тың Гуантанамода шериг-далай баазазын көжүрерин АКШ-тың компартиязының күүскому негеп турар болгаш Батистага шериг-экономика дузаламчызы тыпсыр чорукту соксадырын негээринче америк улусту кыйгырган.

Делиге болган массалыг митингиге Нерунуң чугаазы

ДЕЛИ. (СЭТА). Август 1-де Делиге болган массалыг митингиге премьер-министр Неру чүве чугаалаан. Амгы бүгү делегей байдалының чамдык чугула айтырыгларының дугайында ол чугаалаан.

Бедик деңнелге чөвүлел хуралга киржир талазы-биле Совет Эвилелиниң болгаш Индияның саналының дугайында Нерунуң чугаазын чыылганнар адыш часкаашкыннары-биле ужурашканнар. Араб чурттарның төлөөлекчилериниң ол чөвүлел хуралга киржири чогумчалыг болур, чүге дээрге, херек оларга дорт хамаарылгалыг болуп турар деп Неру чугаалаан. Бир эвес бо айтырыгны таарыштырарынга хамаарылгалыг чурттар чөпшээрөөр болза, Индия чөвүлел хуралга киржир деп Неру медеглээн.

Лондонда багдад керээзиниң чөвүлелиниң сессиязынга хамаарыштыр Нерунуң чугаазаны болза, ол кереэни Пакистан Индияга удур быжанныгларга ажыглаар, а ол кереэниң өске арткан киржикчи чурттары ону Россияга удур ажыглаарлар.

Ядролуг шенелделерниң радиоактивтиг айыылының дугайын Неру база катап айыткан. Ядролуг шенелделер бүрүнү-биле хоругдаттынган турар ужурлуг деп ол демдеглээн. Бир эвес бүгү күрүнелер моон-биле чөпшээрежир болза, оңбиле бүгү-ле айтырыглар шиитпирлеттинмес-даа болза, улустар арызында дүшкүүрлүг байдал эвээн экижиир болгаш чаа бурунгаар базымнар кылыр арганы болдурар ийик.

Рапацкийниң планын чүүлдүгзүнүп, ол планның хүлээп алдынзайн барганынга хомудалын ол илергейлээн.

Ливандан болгаш Иорданиядан даштыкы шериглерни үндүрериниң болгаш бедик деңнелге чөвүлел хуралдың эргежок чугулазын база катап демдеглевишаан, Нерунуң чугаалааны болза, Ливан, Иордания болгаш Ортаакы Чөөн чүктүң өскедаа чурттары нейтралдыг бооп артар ужурлуг.

Ортаакы Чөөн чүкте АКШ-тың болгаш Англияның нефть талазыбиле сонуургалдарынга хамаарыштыр, Нерунуң чугаалааны болза, ол сонуургалдар кайы-кайызынга ажыктыг үндезиннерге боттаныр болур.

Ортаакы Чөөн чүкке колониализмниң буурап дүшкениниң төөгүзүн Неру илергейлеп чугаалавышаан, президент Насер ам араб национализминиң символу болур деп ол чугаалаан.

Нури Саидтиң чазаанның чорудуп турар хемчеглерин Неру шыңгыы буруу шаап, Иракты чаа чазаанның ажыл-чорудулгазының дугайында бедик үнелелди берген. Чоокку болгаш Ортаакы Чөөн чүкке даштыкы шериглер туруп турда, ол районнарда дайынның айыылы турган болгаш моон соңгаар-даа турар апаар деп премьер-министр уламчылап айыткан.

Индияның иштики айтырыгларынга хамаарыштыр Нерунуң чугаалааны болза, чөөлилер талазыбиле үргүлчү хамаарылгалыг болур чорук болгаш чуртту аар-берге күшажыл-биле тудуп тургузары таарымча чок бооп турар. Индияның үлетпүрүн болгаш көдээ ажыл-агыйын хөгжүдериниң эргежок чугулазын ол айыткан.

КНО-нуң Ливанда хайгааракчыларының ийи дугаар илеткели

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелиниң 1958 чылдың июньнуң 11-деги резолюциязын ёзугаар КНО-нуң Ливанда хайгааракчылар бөлүүн тургускан болгай. Ынчангаш Каттышкан Нациялар Организациязының Секретариады ооң ийи дугаар илеткелин парлаан. Ливанның иштики херектерингe Каттышкан Араб Республиканың талазындан кандыг-даа хевирниң чаржалажыышкының тыпшаан дээрзиниң дугайында ол хайгааракчылар бөлүүнүң кылган түннелинге Айыыл чок чоруктуң Чөвүлелинге Чоокку Чөөн чүкте байдалды чугаалажып көрүп турарының үезинде барыын чүк чурттарының, хамыктың мурнунда АКШ-тың төлөөлери чигзинип турганнар. Америк төлөөлөр КАР-га удур боттарының буруудадыышкыннарын бадыткап, Ливанга удур чепсектиг интервенциязын чажырар дээш, чигзиниг чок барымдаалардан алгылаан кара өжүгээр кылган хоптаашкыннарны кылганнар.

Ливанда хайгааракчылар бөлүүнүң ийиги илеткелин четтикпейин манап турган. АКШ-тың, Англияның болгаш Ливанның төлөөлери ол илеткел Ливанның иштики херектеринге КАР-ның чаржалажып турарын бадыткаар дээрзиниң дугайында хоп чугааларны нептередип турганнар. Ынчалза-даа хайгааракчылар бөлүү бодунуң ийиги илеткелинге Каттышкан Араб Республиканың талазындан ливан кызыгаарны таварты ливан тура-халышканнарга дузалашсын дээш кижилерни эртирип турганын чер-ле көрбээн деп база катап медеглээн. Илеткелде чугаалап турары болза, «Каттышкан Нациялариың Организациязының оппозициияның холунда турар девискээрлерде серемчилелдиибиле таңнылыдап чоруп турар хайгааракчылары чепсектиг бөлүк-бөлүк кижилерни үргүлчү көрүп турган болгаш тулчуушкуннарга киржир сорулгазы-биле кызыгаарны өжегээр эрткен кижилерни тып чадап каннар».

А кызыгаарны таварты боо-чепсек эрттирип турары кандыгыл дээрге, ол КАР-ның талазындан Ливанның херектеринге киржилге дээр аргажок шак ындыг «эвээш хемчээлдиг» болуп турар.

КНО-нуң хайгааракчыларының баштайгы илеткелин КАР-ның чүгле сирий кызыгаарының талазын боттарының хайгааракчыларының хаара туткан үеде кылган болза, ийиги илеткелди ол хайгааракчылар бөлүүнүң кызыгаарның бүгү дургунуу-биле ынап көргенинге үндезилээш, тургускан деп чүвени база барымдаалап көөр херек.

Ынчангаш КНО-нуң Ливанда хайгааракчылар бөлүүнүң ийи дугаар илеткели болза, Каттышкан Араб Республиканың Ливанның херектеринге чаржалажышкынының дугайында хоп-мегезин буруу шаап турар-дыр.

Финляндияның чаа чазаан тургузар дугайында чугаалажыышкыннар

ХЕЛЬСИНКИ. (СЭТА). Республиканың президентизинден парламентиниң хөй нуруузунга даянган чазакты тургузарының аргазын тодарадып көөр деп даалганы алган Финляндияның улузунуң Демократтыг эвилелиниң премьер-министриниң албан-дужаалынга кандидат Эйно Кильпи «Хельсингин саномат» солуннуң төлөөлекчизинге ол ажылчын партияларның, тодаргайлаарга, Финляндияның улустарының демократтыг эвилелинин, социал-демократтарның болгаш социал-демократтыг оппозицияның төлөөлекчилериниң чазакты тургузарын оралдажып көөр мен деп медеглээн. Ындыг чазак парламентиге 200 бадылаашкыннарның 101-рин алган турар.

Парлалганың медеглеп турарын ёзугаар алырга, августуң ийиде Кильпи ооң удуртулгазы-биле чазакка киржирин канчаар көрүп турарын тодарадыры-биле парламентиниң ол ийи социал-демократтыг фракциялары-биле харылзажып көөр деп турган.

Чөөн үзелдиглерни колдадыр чазакты тургузары дээрге, чүмү-биле социал-демократтардан хамааржыр апаар деп ында демдеглеп турар.

Ирак республиканы делегейниң хөй-хөй чурттары хүлээп көрүп турар

Даштыкы телеграф агентилелериниң дыңнадып турарын ёзугаар алырга, Эфиопияның, Австрияның, Канаданың, Финляндияның болгаш Англияның чазактары Ирак республиканың чазаан хүлээп көрген.

(СЭТА).

Иорданияда политиктиг байдал

КАИР. (СЭТА). Каирниң радиозунуң дыңнатканын ёзугаар алырга, Иорданияның чазаа бүгү почта-телеграф корреспонденцияларынга шыңгыы шериг цензуразын тургузар деп шиитпирлээн. Лондонда Бүгү-делегейниң чугаалажыышкын станциязы Амманның агентилелериниң информация корреспондентилери-биле харылзааны үскен.

Июльдуң 31-де Амманда англи элчин чериниң төлөөлекчизиниң дыңнатканы болза, дүүн англи элчин чериниң бажыңының болгаш информация бюрозунуң чанынга бомба чазылган.

КАР-ның кызыгаарында турк шериглериң чөңгээлээшкини

ДАМАСК. (СЭТА). Каттышкан Араб Республиканың шериг командылалының төлөөлекчизиниң дыңнатканын ёзугаар алырга, дүүн турк шериглер олуруп алган шериг машиназы республиканың Сирия районунуң девискээринде кызыгаарын үреп киргеш, Сирияның территориязынче ханылап киргеи. Машинаны тургузар дугайында сирий кызыгааржыларның бергеи медээзинге харыы кылдыр турк шериглер от ажытканнар. 15 минута иштинде үргүлчүлээн аткылажыышкынның сөөлүнде турк шериглер боттарының территориязынче ээп чоруй барганнар.

Америк шериглер Ливанда дүжүртүнмүшаан

ЛОНДОН. (СЭТА). Рейтер агентилелиниң корреспондентизинин Бейруттан медеглеп турарын ёзугаар алырга, далайлап келген америк шериглериниң чаа-чаа кезектери августуң 1-де Бейруттуң чоогунда барып дүжүртүне берген.

Америк шериглериниң долу дүжүртүнүүшкүнү доозулбаан шаанда ол дугайында кандыг-даа медеглел кылбас ужурлуг деп америк тускай төлөөлекчи медеглээн деп корреспондент айтып турар. А ону долузу-биле дүжүреринге эвээн каш хонуктар негеттинип турар.

Енисейниң үстүү агымында.

Фотоэтюд Гольцевтии.

Балык тударын ёзулуг организастаар

Бистиң областың хемнери, хөлдери балык талазы-биле дыка байлак. Балык тудар ажылды Тожуның, Мөңгүн-Тайганың, Тере-Хөлдүң сугларынга ёзулуг организастааш, чонну чаа балык-биле хандырып болурунуң бүгү аргалары бисте бар. Ылаңгыя Тожу районнуң Азас хөлде бөл, кадыргы, мыйыт болгаш өске-даа балыктар дыка хөй. Ындыг болза-даа, Азас хөлде балык тудуун амга чедир ёзулуг организаставаан.

Тожу райпозунуң болгаш «Совет Тыва» көдээ ажыл-агый артелиниң балык тудар ийи бригадалары ында ажылдап турар. Балык тывыжының планнарын ол бригадалар ыракта чедир күүсетпейн келген. Балык тудар сезон эгелээнден бээр колхозтуң балыкчылары 160 центнер балыкты тывар планныг тургаш, херек кырында чүгле 79 центнерни дужааганнар. Ооң кол чылдагааны чүдел дизе, балыкчыларның ажылынга артель баштаар чериниң талазындан кандыг-даа контрольду тургуспайн келгенинде, балыкчыларны чогуур херекселдер-биле амдаа чедир хандырбаанында.

Райпонуң балыкчылар бригадазы чылдың дургузунда 150 центнер балыкты тывар планныг тургаш, ол-ла үеде 134 центнерни дужааган. Тожунуң хереглел кооперациязының болгаш колхозтарының балыкчыларының ол тудуп турар балыы магазиннерде чүге көзүлбейн турарыл деп номчукчулар чөптүг айтырыгны салып болур. Ол районнуң балыкчыларының тыпкан балын ажаарынга тускай соодукчуну райпо баштаар чери (даргазы эш Чучун) кылып албаан ужурунда дыка хөй балык чайгы үеде үрелип турар.

Балык соодар черни тудуп кылырынга 15 муң рубль чарыгдаары негеттинер, ол соодукчуну оң ажыг чылдарның дургузунда ажыглап болур. Соодукчу чоктуң хараазы-биле үрелип баксыраан балыкты райпо үндүр биживишаан, улуг каражалыг болуп турар. Райпонуң бухгалтери эш Федотованың чугаазын ёзугаар алырга, балык тывыжының сезону бо чылын эгелээнден бээр үндүр бижиттинген балыктың нинти өртээ 17500 рубль чедип турар. Райпонуң удуртукчуларының харыысалга чогундан хереглел кооперациязының ол хире хөй рубль түүнүг өнчүзү шак ынчаар будалып турар чорук канчап-даа шын эвес дээрзи кымга-даа билдингир.

Чаа балык-биле чонну хандырарын үлегерлиг организастаарының орнунга күрүнеиің социалистиг өнчүзү болур сутнуң балык байлаан шак ынчаар үрегдекчи ёзу-биле төчегдеп, черже октап турар чорукту шыңгыы буруу шаап көөр херек. Сугнуң байлаан шак ынчаар үрегдеп, хөй түүнүг рубльди агаарже үндүр бижип турар чорукту райпонуң балыкчылары, Тоора-Хемниң чурттакчылары буруу шаап, буруулуг кижилерге чогуур харыысалганы көргүзерин болгаш хереглел кооперациязынга чедирген когаралды дедир эгидерин негеп турарлар.

Сугнуң байлаан чөп ажыглаар, чонну чаа балык-биле хандырар төлээде, Тожу райпозунуң чанынга балык болбаазырадып кылыр цехти организастаары чугула негеттинин турар. Бир эвес, шак ындыг цехти организастап алыр болза, ооң баазазынга кат-чинисти, мөөгүнү болгаш өске-даа түүлдерни болбаазырадып кылып болур. Балык болбаазырадып кылыр цехти планга киирер дугайында облпотребсоюзтуң план килдизиниң начальниги эш Халматов Тожуга бо чылдың июньда чорааш, аазаан-даа болза, ук айтырыг амга чедир шиитпирлеттинмээн.

Балыкты тудуп турарында улуг четпестер бар. Чижээ, райпонуң болгаш колхозтуң балыкчылар бригадаларының аразында кызыгаарны Азас хөлдүң кырында тургускан чорук балык тудуушкунун бедик тывыштыг чорударынга дорт моондакты тургузуп турар. Кайы-даа бригаданың балыкчыларының тутканы балыының үчедун, хүн бүрүнүң контролюн ёзулуг боттандырбайн келген.

Өске черлерде балык тудар артельдериң дуржулгазындан алгаш көөрге, балык тывыжын чүгле чайгы үеде эвес, харын кыжын база чорудуп болур. Чижээ, Каа-Хем районнуң «Тере-Хөл» көдээ ажылагый артелиниң баштаар чери эрткен кыжын Тере-Хөлден балык тудар ажылды организастаан. Кышкы үеде балык тывыжы чайгызындан-даа дээре орулганы бээрин ол колхозтуң балыкчыларының дуржулгазы бадыткаан. Балык талазыбиле эң байлак чер болур Азас хөлге балык тывыжын кышкы үеде база организастаары чугула.

Тожунуң Азас хөлде балык тывыжында бо бүгү четпестерни чайладыры хереглел кооперациязынга болгаш колхозка хөй орулганы бээр, чонну чаа балык-биле хандырарынга улуг идиглиг болур ийик.

В. ЛУТКОВ,
«Шынның» тускай корреспондентизи.

Тодаргай удуртулга-биле хандырар

Таңды районнуң «Тиилелге» көдээ ажыл-агый артелиниң мал чемнери белеткээр бригадазының звеноларында комсомолчулар болгаш аныяктар колдап ажылдап турар. Бо чугула ажылга колхозта комсомол организациязының секретары болгаш агроном эш М. Алаш-оол киришпейн турар. Ол сиген шөлүнге чүгле чаңгыс катап халаг эзирик баргаш, хүнзедир удуп-удуп, кежээ колхоз төвүнче чаныр келген.

Ам удавас дүжүт ажаап алышкыны эгелээр болгай. Мал чемнерин белеткээрин ооң бетинде доозар сорулгалыг турбуже, бо үеде колхозта сиген кезилдезиниң темпизи кончуг оожум чоруп турар. Комсомол организациязының секретары бо чугула ажылга аныяктарның күүнүн мобилизастаарының улуу, харын ооң даштында туруп, эзирик кестүп келири шын эвес.

Ч. МААДЫР-ООЛ.

Редактор К. С. ШОЙГУ.

37-88

СУГГА ДАДЫГЫЫШКЫН

Дадыгыышкын — организмни быжыглаар, багай саңлдарга ооң удурланыр күүнүн улгаттырар, даштыкы болуушкуннарның янзы-бүрү өскерлиишкиннеринге, ылаңгыя агаарның солчуушкунунга ону чаңчыктырар. Организмни дадыктырар чорук—соокка алзып челбинер чорукка удур чаңгыс-ла шын арга ол.

Чайын — организмни дадыктырарынга эң-не таарымчалыг үе болур. Хүн, агаар, суг, шимчээшкин — ол бүгү болза кадыкшылды кончуг эки быжыглаар. Бо дугайында суг онза улуг рольду ойнап турар.

Организмни дадыктырып эгелээрде, дыка соок эвес, 32—30 градус хире температуралыг сугну ажыглаза эки. Сугга суккаш, эки сы тудуп каапкан аржыыл-биле эътти дүрбүттүүп эгелээш, ооң соонда душка киреринче болгаш сугга эштиринче шилчиир. Дүрбүүшкүнү чорударда баштай холдарны, моюнну, хөректи, ооң соонда оорганы, ижинни болгаш буттарны дүрбүүр. Хол, буттарның баштарын чүрекче углай, дамырлар аайы-биле дүрбүнери ыяавыла чүрүм болур. Ижинни долгандыр (шак согунулаштыр) дүрбүнзе эки. Ооң соонда эът-ботту бөрзен аржыыл-биле кургадыр чодуп кааптар. Суг процедуразын ынчаар шын кылырга кеш дораанна кызыгар болгаш чылыгар, кижи сергелеп апаар, дидиреп, шыырныкпас, кеш өңү көгербес. Кештиң ажылын хайныктырар дээш эът дүрбүүрүнге хереглээр сугну ижер дус-биле дыка ажыг эвес кылдыр дузап азы анаа хады хандызын холуп алза эки.

Дүрбүүшкүнү 3—5 минуталар иштинде чорудар. Кандыг-бир аарыгдан чаа экирээн шагзыргай, кошкак кижилер суг-биле дүрбүүшкүн кылырга онза эки. Дүрбүүшкүнү хүн бүрүде эртенги гимкастика соонда чорудар херек.

Эът-ботче сугну куттунарга организмге эки саңлдарны чедирип турар. Ону чорудар кижи таз иштинге азы ажык черге туруп алыр. Өске кижи ооң бажынче, эгиннеринче таарыштыртынган температуралыг сугну ырактан саарбайн, эът-ботче чыпшыр ооожум кудуп бээр. Сугну кижи боду куттунуп ап база болур. Эът-ботче баштай 33 градус хире чылыг сугну куттунуп эгелээш, ооң сөөлүнде сугнуң температуразын 20 градуска чедир чоорту соодарын сүмелеп турар. Сугну куттунарга кешти шыгыдар, нерви системазының ажылын чогумчудар болгаш организмниң үүлдер солчуушкунун күштелдирер. Куттунуушкунну кылганының сөөлүнде эътти бөрзен аржыыл-биле эки дүрбүнер. Кеш кызыгар болза суг процедуразының эки саңлдарлыг болганының демдээ ол болур.

Организмни дадыктырарынга дузалыг болгаш белен процедураларның бирээзи душ болур. Ооң суунуң чылын таарыштыргаш, эът-ботче ону 1—2 минуталар иштинде шуут-ла каксыр. Душ суун баштай 35 градус хире чылыг кыллыр таарыштыргаш, чоорту ону 15 градуска чедир соотса эки. Эң-не соок суглуг душка чүгле кадык болгаш дадыккан кижилер кирип болур.

Чайын хемперге, хөлдерге, ылаңгыя дустуг хөлдерге организмни дадыктырары чугула. Ындыг турда-ла дыка хөй кижилерниң эштиишкин процедуразын кылбайн турары, а чамдык кижилер эжинзе-даа ооң бөдүүн чүрүмнарын барымдаалавайн турары хараданчыг. Чайын баштайгы үеде хүнде бир катап сугга кирип эжингеш, ооң соонда кадык, аныяк кижилер ийи катап эштип болур, ол эштиишкиннериң аразында 3—4 шак иштинде чапсаллаар херек. Эштиишкинни сугнуң чылыы 19—20 градус, агаарның температуразы 20 градустан соок эвес турда эгелээр. Изиргенген азы дерлиг кижи сугга эштип болбас. Кадык кижилер сугга аш ижин-биле эштип болур. Кадыы багай кижилерге ону сүмелевес. Олар эртен чемненгениниң соонда 1—2 шак эрткенде сугга кирип болурлар. Сугга эштирде болдунар-ла арга-биле эки чапагаштанып алыр херек.

Суг иштинге баштай 1—2 минута иштинде эжингеш, ооң соонда эштиишкинниң үезин чоорту узадыр, ынчалза-даа дидиреп, чоорту чедир сугга чоруп болбас. Сугга эжингениниң соонда эът-ботту кургады чоттунгаш, 15—20 минуталар иштинде дыштаныр.

Эштиишкин чамдык кижилерге дуза чок бооп база болур. Ындыгның ужурунда, сугга эштир кижи баштай эмчиге шинчидип, ооң сүмезин алза чогуур.

Тыва областың Санитар-чырыдыышкын бажыңы.

РЕДАКЦИЯНЫҢ АДРЕЗИ: Кызыл, Щетинкин кудумчузу, бажың № 3. ТЕЛЕФОННАРЫ; редакторнуң 3—62, редакторнуң оралакчызының, иштики информация кылдызының 3—88, харыысалгалыг секретарының, культура болгаш амыдырал кылдызының 4—98, партийжи амыдырал, пропаганда, үлетпүр болгаш транспорт, көдээ ажыл-агый кылдыстериниң 3—68, чагаа кылдызының база бухгалтериянның 3—65.

ТС—01010. Культура эргелелиниң типографиязы.